

Wetenschappelijk jaarverslag

Rechtsgeleerdheid 2024

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
1. Veiligheid, privacy en autonomie in de digitaliserende samenleving	5
1.1 Inleiding.....	5
1.2 Overzicht publicaties	6
1.3 Overzicht onderzoeksactiviteiten	7
2. De Veilige Stad 3.0.....	12
2.1 Inleiding.....	12
2.2 Overzicht publicaties	12
2.3 Overzicht onderzoeksactiviteiten	14
3. Duurzame transformaties en de rol van het (privaat)-recht in de verduurzaming van de samenleving	15
3.1 Inleiding.....	15
3.2 Overzicht publicaties	16
3.3 Overzicht onderzoeksactiviteiten	18
4. Bestuursrecht	20
4.1 Inleiding.....	20
4.2 Overzicht publicaties	21
4.3 Overzicht onderzoeksactiviteiten	24
5. Staatsrecht en Encyclopedie: Europese waarden en nationale implementatie.....	26
5.1 Inleiding.....	26
5.2 Overzicht publicaties	26
5.3 Overzicht onderzoeksactiviteiten	29
6. Strafrecht	31
6.1 Inleiding.....	31
6.2 Overzicht publicaties	31
6.3 Overzicht onderzoeksactiviteiten	36
7. Privaatrecht, in het bijzonder Financieel recht, Handelsrecht en Verzekeringsrecht	39
7.1 Inleiding.....	39
7.2 Overzicht publicaties.....	40
7.3 Overzicht onderzoeksactiviteiten.....	40

Voorwoord

Voor u ligt het wetenschappelijk jaarverslag 2024 van de faculteit Rechtswetenschappen van de OU. In 2024 hebben vele wetenschappelijk publicaties, waaronder een aantal oraties, het licht gezien en hebben vele wetenschappelijke bijeenkomsten plaatsgevonden in het kader van het in 2022 vastgestelde onderzoeksprogramma van de faculteit met als titel 'Recht in beweging'. Niet onvermeld mag blijven dat prof. mr. dr. Anna Berlee in 2024 de OU Wetenschapsprijs in ontvangst mocht nemen.

De faculteit Rechtswetenschappen slaagt er steeds beter in om onderzoek in de tweede en derde geldstroom te verwerven. Een prachtig voorbeeld hiervan is het onderzoek over openbare registers: in 2024 heeft het Wetenschappelijk Onderzoek- en Datacentrum (WODC) de Open Universiteit opdracht gegeven voor het opstellen van een onderzoeksrapport over 'Openbare registers Justitie en Veiligheid en de rechtspraak in relatie tot gegevensbescherming'. Een interdisciplinair onderzoeksteam van de OU heeft dertien door het ministerie van Justitie en Veiligheid en de Raad voor de rechtspraak geselecteerde openbare registers bestudeerd en beoordeeld of de openbaarheid van deze registers verenigbaar is met het gegevensbeschermingsrecht. Het onderzoeksteam stond onder leiding van prof. mr. dr. Anna Berlee en dr. Sien Devriendt (zie ook www.ou.nl/-/onderzoek-naar-openbare-registers-in-opdracht-van-het-wodc). Het project leverde de faculteit € 215.000 op.

Een tweede belangrijk wapenfeit van 2024 is de voor het project EUMINDA (EUropean MINing DAmage) door Interreg Europe toegewezen subsidie van 2,3 miljoen euro. Dit project beoogt in kaart te brengen hoe in verschillende EU-lidstaten mijnbouwschade wordt afgewikkeld. Het doel is om via kennisuitwisseling beleid te ontwikkelen dat bijdraagt aan een voorspoedige en billijke afwikkeling van mijnbouwschade in verschillende regio's. De trekker van dit project is prof. mr. dr. Michiel Tjepkema. Een derde wapenfeit van de faculteit betreft het onderzoek dat werd uitgevoerd onder leiding van prof. dr. Janine Janssen en dr. Mirjam van Schaik onder de titel 'Uittreding uit gesloten gemeenschappen met een religieus karakter. Terminologie en randvoorwaarden voor hulpverlening', dat in opdracht van het ministerie van Justitie en Veiligheid werd uitgevoerd door onderzoekers van de Open Universiteit en Avans Hogeschool. Dit onderzoek kent zowel sociaalwetenschappelijke als juridische aspecten.

Wetenschapscommunicatie staat bij de faculteit Rechtswetenschappen hoog in het vaandel. De faculteit slaagt er steeds beter in om het rechtswetenschappelijk onderzoek toegankelijk te maken voor een breed publiek. Een prachtig voorbeeld daarvan vormt het werk van promovendi mr. Dianthe Verhoef en mr. Eefke Huisman, die tezamen met hun promotor prof. mr. dr. Pernille van der Plank, diverse malen aandacht hebben gevraagd voor waterrechten, bijvoorbeeld in het door hen verzorgde perroncollege waarbij op digitale schermen op treinperrons video-animaties verschijnen over (wetenschappelijke) vragen waar niemand (nog) het exacte antwoord op weet, zoals deze vraag 'Van wie is water?'. Tevens vond in 2024 in het kader van de presentatie van *Over de grenzen van handhaving*, de vijfde bundel in de serie 'De veilige stad', een symposium plaats met meerdere sprekers uit de academie en de praktijk. Ook zijn de banden met het lokaal bestuur aangehaald door de organisatie van een wetenschappelijke 'Netwerkdag Bestuursrecht' bij de provincie Limburg, in samenwerking met de Universiteit Maastricht. Binnenkort zal een vergelijkbare netwerkdag plaatsvinden op het gebied van het privaatrecht.

Het jaar 2024 was een vruchtbaar jaar op het gebied van oraties: maar liefst zes hoogleraren aanvaardden hun leerstoel met het uitspreken van een oratie: prof. mr. dr. Pernille van der Plank ('Waterpacht als waterrecht: Over de privaatrechtelijke gerechtigdheid tot waterpercelen'), prof. mr. dr. Coen Modderman ('Open kaart spelen in het bestuursrecht'), prof. mr. dr. Michiel Tjepkema ('Schappelijk schadevergoedingsrecht'), prof. mr. dr. Sonja Kruisinga ('(Non-)conformiteit en kinderarbeid. Over contractenrecht en passende zorgvuldigheid in het bedrijfsleven'), Reijer Passchier ('De vloek van Big Tech') en *last, but not least* prof. mr. dr. Denis Abels ('Zorgplichtbepalingen in het milieustrafrecht. Verantwoordelijkheden en de grenzen van aansprakelijkheid'). Voorafgaand aan een aantal van deze oraties vond tevens een symposium plaats. Er vond ook een promotie plaats: mr. Nathalie Schnabl verdedigde op 25 oktober 2024 haar (Engelstalige) proefschrift met als titel *The social dimension of the rule of law. A new analytical framework with the Netherlands as a case study*. Daarnaast werden in 2024 enkele proefschriften afgerond waarvan er inmiddels, begin 2025, al drie met succes zijn verdedigd.

Hieronder volgt per (thematische) onderzoekslijn een overzicht van alle publicaties en onderzoeksactiviteiten. Hierbij zij aangetekend dat diverse doorlopende activiteiten, zoals redactielidmaatschappen van wetenschappelijke tijdschriften, niet apart zijn opgenomen.

1. Veiligheid, privacy en autonomie in de digitaliserende samenleving

1.1 Inleiding

Het onderzoek in dit programma vindt vooral plaats in het kader van het SSH-sectorplan dwarsdoorsnijdend thema, subthema 'Recht, privacy en veiligheid'. De sectorplanmiddelen helpen de OU om het onderwijs en onderzoek over recht, privacy en veiligheid te versterken en de OU verder te profileren door de onderzoeksoutput te verhogen, de slagkracht in de tweede en derde geldstroom te verbeteren en de impact van OU-onderwijs en -onderzoek op het thema te vergroten door wetenschapscommunicatie en de ontwikkeling van post-initieel onderwijs, zoals de opleiding 'Wetsanalyse en wendbare wetsuitvoering in de democratische rechtsstaat'. De OU zal daarin samenwerken met de betrokken faculteiten van de Universiteit Leiden, die eveneens het thema 'Recht, privacy en veiligheid' als eerste prioriteit heeft. Op die manier wordt de samenwerking versterkt die in het kader van het sectorplan Rechtsgeleerdheid al bestaat met de Universiteit Leiden.

Inhoudelijk is de rode draad in het onderwijs en onderzoek van de OU de zorg hoe de autonomie, de veiligheid en de privacy van burgers beschermd kunnen worden in een maatschappij die steeds afhankelijker is (in positieve en negatieve zin) van digitale technologie en haar publieke en private eigenaren. Daarbij richten wij ons in de eerste plaats op de machtsverhoudingen binnen de overheid (de trias) en de verhouding overheid-burger. Door klassiek gezag, big data en op AI gebaseerde toepassingen te combineren, neemt het vermogen van overheden om gegevens over burgers te verzamelen en daarmee het gedrag van burgers te sturen verder toe. Het contact tussen burger en overheid vindt steeds vaker via de digitale weg plaats. Bestuurlijke besluitvorming vindt steeds vaker (geheel of gedeeltelijk) via geautomatiseerde besluitvorming plaats (te denken valt aan belastingaanslagen/toeslagen/uitkeringen). In bestuursrechtelijke context is er verder op vrij grote schaal sprake van de inzet van digitale instrumenten (algoritmen), bijvoorbeeld waar het gaat om het opsporen van onregelmatigheden en fraude. Daardoor komen het recht op privacy en het recht op gelijke behandeling in het geding. Daarbij komt dat de minder digitaal vaardige burger regelmatig vastloopt in de digitale netwerken van de overheid en moeilijker zijn recht kan halen en dat digitalisering het steeds moeilijker maakt voor burgers en andere potentiële tegenmachters om de overheid te controleren. Gebruik van digitale technologie zorgt er – mede vanwege haar black-box-karakter – namelijk voor dat de overheid steeds minder transparant en begrijpelijk is. Ook neemt door digitalisering de complexiteit van de overheidsorganisatie toe, mede omdat overheidsorganen steeds meer informatie over burgers met elkaar uitwisselen en beslissingen nemen op basis van tal van datapunten die zij van andere organen gekregen hebben. De burger staat in die dynamiek steeds zwakker. 'Gevreesd moet daarom worden', aldus de Raad van State, 'dat vooral de burger dreigt te worden opgezaald met de risico's, het ongemak en de nadelen van het gebruik van (...) nieuwe technieken door de overheid'. We gaan onderzoeken hoe de belangen en rechten van burgers beter beschermd kunnen worden en de beginselen van de democratische rechtsstaat beter geborgd.

In de tweede plaats richten wij ons op de door digitalisering steeds groter wordende macht van enkele zeer grote techbedrijven. Deze hebben nu al het gros van de digitale technologie in handen en bepalen wat daarmee gebeurt, wie daarover mag beschikken en onder welke voorwaarden. De burger, overheden en andere organisaties kunnen, op hun beurt, nauwelijks meer om big tech heen. Zelfs financiële instellingen, onderwijsinstellingen en de zorg worden

steeds afhankelijker van big tech. Niet voor niets erkennen steeds meer auteurs big tech-bedrijven als ‘staten naast de staat’. Daarbij moet wel opgemerkt worden dat big tech-bedrijven, anders dan bijvoorbeeld de Nederlandse staat, een puur private oriëntatie hebben. Zij leveren weliswaar diensten van groot maatschappelijk belang, maar opereren grotendeels met het oog op het maken van zoveel mogelijk winst en het creëren van zoveel mogelijk aandeelhouderswaarde. Big techs vaak herhaalde beloften om de privacy, autonomie en veiligheid van klanten en gebruikers beter te borgen zijn uiteindelijk weinig waard gebleken als het verdienmodel van de betrokken bedrijven daaraan in de weg stond. We gaan onderzoeken hoe de beginselen van de democratische rechtsstaat zich verhouden tot de macht van grote technologiebedrijven en hoe deze beginselen, gezien big tech, toekomstbestendig geborgd kunnen worden.

We delen de inzichten in ons (post-initiële) onderwijs en via wetenschapscommunicatie.

1.2 Overzicht publicaties

Boekhoofdstuk

C.L.G.F.H. Albers, ‘Handhaving van de openbare orde in het digitale tijdperk: Over online aangejaagde openbare-ordeverstoringen, “online gebiedsverboden” en een meer dan tweehonderd jaar oud grondrecht’, in: D. Abels e.a. (red.), *Over de grenzen van handhaving: De veilige stad 5*, Den Haag: Boom 2024, p. 104-134.

L.C. Drechsler & P. Vogiatzoglou, ‘Article 74. Market surveillance and control of AI systems in the Union market’, in: P. Valcke e.a. (red.), *The EU Artificial Intelligence (AI) Act: A Commentary*, Deventer: Wolters Kluwer 2024, p. 1062-1080.

P. Vogiatzoglou & L.C. Drechsler, ‘Article 77. Powers of authorities protecting fundamental rights’, in: P. Valcke e.a. (red.), *The EU Artificial Intelligence (AI) Act: A Commentary*, Deventer: Wolters Kluwer 2024, p. 1096-1106.

L.C. Drechsler, ‘Article 36: Transfers on the basis of an adequacy decision’, in: E. Kosta & F. Boehm (red.), *The EU Law Enforcement Directive (LED): A Commentary*, Oxford: Oxford University Press, p. 545-561.

L.C. Drechsler, ‘Article 37: Transfers subject to appropriate safeguards’, in: E. Kosta & F. Boehm (red.), *The EU Law Enforcement Directive (LED): A Commentary*, Oxford: Oxford University Press, p. 563-573.

G-J. Zwenne, ‘Aant. bij art. 1-4, 12-23, 32-43, 92-99 AVG en art. 1-5, 37-40 UAVG’, in: G-J. Zwenne & H. Kranenborg (red.), *Tekst & Commentaar Privacy- en gegevensbeschermingsrecht*, Wolters Kluwer 2024.

Artikel

C.L.G.F.H. Albers, ‘Elektronisch verkeer met de overheid anno 2025: Over modern elektronisch bestuurlijk verkeer en passende ondersteuning’, *Nederlands Tijdschrift voor Bestuursrecht* 2024, afl. 10, p. 611-622.

A. Berlee, ‘De strijd om het ‘gerechtvaardigd belang’: een principiële kwestie tegen elke prijs?’, *Privacy & Informatie*, 2024/6, p. 244-245.

L.C. Drechsler & H. Matsumi, 'Caught in the middle: the Japanese approach to international personal data flows', *International Data Privacy Law* 2024/2, p. 139-149.

N. Lavrijssen & I. Brattinga, 'Juridische gevolgen van de AI-verordening voor AI-tools in de zorg', *ICT en Health* 2024, afl. 6, p. 68-69.

A.N. Häuselmann & B. Custers, 'The Right to Rectification and Inferred Personal Data', *European Journal of Law and Technology* 2024, afl. 3, p. 1-24.

Annotatie

Gerecht EU 26 april 2023, T-557/20, ECLI:EU:T:2023:219 (SRB v EDPS), *Ars Aequi* maart 2024, m.nt. A. Berlee.

Hof van Justitie EU 4 oktober 2024, C-621/22 (KNLTB) en 12 september 2024, in gevoegde zaken C-17/22 en C-18/22 (HTB Neunte Immobilien Portfolio), *JBP* 2024/116 en *JBP* 2024/119, m.nt. A. Berlee.

Webpublicatie

S. Rossello, 'C-319/22 Gesamtverband Autoteile-Handel eV v. Scania: how to solve the "indirect personal data" riddle?', *European Law Blog*, 6 februari 2024.

L.E.W. de Vries, 'Promovendireeks #7: Digitalisering en de controlerende rol van de gemeenteraad', *NederlandRechtsstaat*, 5 februari 2024.

Boekeditie

V. Mak, E. Tjong Tjin Tai & A. Berlee (red.), *Research Handbook in Data Science and Law: Second edition*, Edward Elgar: Cheltenham 2024.

G-J. Zwenne & H. Kranenbord (red.), *Tekst & Commentaar Privacy- en gegevensbeschermingsrecht*, Deventer: Wolters Kluwer 2024.

1.3 Overzicht onderzoeksactiviteiten

Organisatie van/deelname aan (inter)nationale congressen, conferenties en symposia

A. Berlee, 'Voorwaarden waaronder AI succesvol kan zijn bij gemeenten', Vereniging gemeentesecretarissen (VGS), Jaarcongres 2024, september 2024.

A. Berlee, 'Legal aspects of using (generative) AI', Main Capitals CTO Day, Main Capital, Nederland.

L.C. Drechsler & M. Nisevic, Research Colloquium on Law and Emerging Technologies 2024, Leuven (KU Leuven), 7 juni 2024.

R. Mahieu, 'Deterrence in regulation of Online Tracking', BALANCE workshop: Better Regulation of Online Tracking with Transdisciplinary Research, 12 december 2024.

R. Mahieu, 'Theory of deterrence in the field of data protection', PLSC Europe, IVIR, 14 oktober 2024.

R. Mahieu, 'The ethics of using data rights in teaching data protection law', International Legal Ethics Conference 2024, 18 juli 2024.

R. Mahieu, 'Theory of deterrence in the field of data protection', eLaw Conference 2024, 21 juni 2024.

S. Rossello, 'Correcting facts and opinions under Dutch Data Protection law: a historical inquiry', E-law conference, Leiden, 21 juni 2024.

S. Rossello, 'Correcting opinions under Dutch data protection law', PLSC Europe, IVIR, 14 oktober 2024.

L.E.W. de Vries, 'Is het Huis van Thorbecke bestand tegen Kunstmatige Intelligentie?' [posterpresentatie], Innovation through Research: Solutions to Societal Challenges, Heerlen, 14 oktober 2024.

G-J. Zwenne, Nationaal Privacy Congres Planetarium, Amsterdam, 8 november 2024.

G-J. Zwenne, VPR-A Symposium, Sterrenwacht Leiden, 18 juni 2024.

Keynotes, lezingen, rondetafelgesprekken, workshops, (gast)colleges, webinars

A. Berlee, 'Waar staan we anno 2024 met de AVG?', Panel in het kader van het overhandiging van *De Algemene Verordening Gegevensbescherming in Europees en Nederlands Perspectief* aan demissionair Minister Franc Weerwind, 24 juni 2024.

A. Berlee, 'Gluren bij de Buren', OU Rechtswetenschappen webinar, 23 mei 2024.

A. Berlee, deskundigenbericht over het wetsvoorstel Wet implementatie Open data richtlijn (36.382) inzake 'Openbaarheid versus privacy: (toekomstige) technische mogelijkheden' van de commissie voor Digitalisering (DIGI) van de Eerste Kamer op 21 mei 2024.

L.C. Drechsler, 'Het juridisch kader van Artificiële Intelligentie (AI)', VTC Studiedag, Brussel, 29 november 2024.

L.C. Drechsler, 'Case law overview for Article 89 GDPR', Benelux Union - Working Group Archiving, Brussel, 14 november 2024.

L.C. Drechsler, 'Citizen Science and the General Data Protection Regulation', Citizen Science Netwerkdag, Mechelen, 12 september 2024.

L.C. Drechsler, 'De impact van EU-data wetgeving op het bewaren en vernietigen van overheidsinformatie', Nationaal Archief, iBestuur 2024, Utrecht, 11 september 2024.

L.C. Drechsler, 'Data law as a key to a human-centric and trustworthy digital future', KBR, Brussel (Opera), 26-27 juni 2024.

L.C. Drechsler, 'EU data law meets archiving', DLM Forum, Brussel, 27-28 mei 2024.

L.C. Drechsler, 'Protection of digital human rights' (op uitnodiging van Amy Weatherburn), ULB, Brussel (ULB Campus).

L.C. Drechsler, 'The mysteries of international personal data transfers under the General Data Protection Regulation', Van Bael & Bellis, Brussel.

L.C. Drechsler & B. Nouws, 'Email archiving with Capstone in Europe: Key Legal Questions & Best Practices', posterpresentatie, IPRES 2024, Gent, 17-19 september 2024.

L.C. Drechsler, 'Digil4Arch - digital information management: blessing or a curse?', Wetenschappelijke Lente - Rijksarchief, Brussel, 10 juni 2024.

L.C. Drechsler, 'Redress and the Data Privacy Framework', panelbijdrage CPDP, Brussel, 22-24 mei 2024.

L.C. Drechsler, 'Digil4Arch - Digital law for archiving (FED-tWIN Project)', posterpresentatie EOSC Tripartite Stakeholder event, Brussel, 16 april 2024.

L.C. Drechsler, G. González Fuster & W. Kotschy, Mini video series: 'Oral history of data protection - Becoming independent', 2024.

L.C. Drechsler, 'What data protection can do for you', Pint of Science Festival, Brussel, 15 mei 2024.

R. Mahieu, 'Het recht van inzage in theorie en praktijk', Autoriteit Persoonsgegevens, 30 mei 2024.

R. Passchier, 'AI en de rechtsstaat' (vraaggesprek bij de Topmanagementgroep van de ABD - met Mariette Lokin), Algemene Bestuursdienst, 5 november 2024.

R. Passchier, 'De vloek van Big Tech', 7 juni 2024.

R. Passchier, 'Big Tech - AI - en de democratische rechtsstaat', college ABD-Academy, Algemene Bestuursdienst, 16 augustus en 5 september 2024.

R. Passchier, 'AI en de rechtsstaat', college PAO Leiden, Universiteit Leiden, 10 december 2024.

R. Passchier, 'Het echte probleem van AI is niet AI', Talk bij OU-conferentie 'AI in het onderwijs', Heerlen, 11 oktober 2024.

R. Passchier, 'Big Tech, het staatsrecht en de staatsrechtbeoefening als constitutionele wetenschap', presentatie UM (met paper), Maastricht University, 19 april 2024.

R. Passchier, 'Wetsanalyse en wendbare wetsuitvoering in de democratische rechtsstaat', professionele opleiding OU/Universiteit Leiden, organisatie.

R. Passchier, 'AI en de rechtsstaat', lezing bij Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 12 september 2024.

R. Passchier, 'De vloek van Big Tech', Studium Generale Tilburg (met co-referaat van Esther Keymolen), Tilburg University, 28 november 2024.

R. Passchier, 'Snel soeverein digitaliseren', lezing Nationaal Archief, Maatschappelijke coalitie Over Informatie Gesproken en Programma Open Overheid, 12 december 2024.

R. Passchier, 'De vloek van Big Tech', lezing jaarvergadering Pictoright, 13 juni 2024.

R. Passchier, 'Lezing over AI en de rechtsstaat', Algemene Rekenkamer, 18 januari 2024.

R. Passchier, 'AI en de rechtsstaat', college bij Academie voor Wetgeving, 17 mei 2024.

R. Passchier, 'Webinar wetsanalyse en wendbare wetsuitvoering', Universiteit Leiden (met Mariette Lokin), 6 november 2024.

R. Passchier, 'AI en de rechtsstaat', 3 workshops bij het Openbaar Ministerie, 7 november 2024.

R. Passchier, 'Voorbij de waan van de dag', bijdrage aan debat over moeizame relatie wetenschap en politiek, in het bijzonder over camera's in het parlement, Pakhuis de Zwijger, 18 december 2024.

R. Passchier, 'De digitale rechtsstaat, dat zijn wij', presentatie conferentie digitale rechtsstaat JenV (met Mariette Lokin), ministerie Justitie en Veiligheid, 12 november 2024.

R. Passchier, 'AI en de rechtsstaat', college Nederlandse School voor Openbaar Bestuur (leergang inspecties), 18 april 2024.

R. Passchier, 'Burgers centraal: de kracht van transparante en geordende informatie voor betere publieke diensten', deelname panel, ibestuur-congres, 11 september 2024.

Deelname aan commissies, klankbordgroepen

L.C. Drechsler, deelname aan taskforce CEPS (Centre for European Policy Studies) 'EU-US Data Transfers and their Impacts on Trust, Rule of Law and Privacy', 2024.

G-J. Zwenne, adviescommissie Rechtsstatelijkheid Nederlandse Orden van Advocaten.

G-J. Zwenne, ethische klankbordgroep Nederlandse Politie.

Gehonoreerde (consortium)aanvragen in de tweede en derde geldstroom

WODC-onderzoek naar openbare registers in relatie tot het privacy- en gegevensbeschermingsrecht, projectnummer 3457.

Overig

A. Berlee, commentaar op paper Mark McKenna & Woodrow Harzog, *Taking Scale Seriously in Privacy Law*, Privacy Law Scholars Conference Europe (PLSC), oktober 2024.

L.C. Drechsler, 'Privacy. Lex Bohlmeijer in gesprek met Laura Drechsler', podcastaflevering *De Correspondent*, 1 juni 2024.

2. De Veilige Stad 3.0

2.1 Inleiding

In het afgelopen jaar is over het thema ‘De veilige stad’ onderzoek gedaan. Daarbij ligt het accent op een combinatie van preventief beleid, sociale interventies en gerichte veiligheidsmaatregelen. In het kader van de presentatie van de vijfde bundel *Over de grenzen van handhaving* (2024) in de serie ‘De veilige stad’ is een symposium georganiseerd met meerdere sprekers uit de academie en de praktijk. Deze vijfde bundel stond onder redactie van Denis Abels, Karianne Albers, Wilma Dreissen en Sophie Naber. Uitgangspunt in ‘De veilige stad’ is dat problemen vroegtijdig moeten worden gesignaleerd en dat er aandacht is voor de onderliggende oorzaken van criminaliteit. Hoe om te gaan met verstoringen op zo’n manier dat de kernwaarden overeind blijven? Dit zijn ook aandachtspunten die spelen in de minor ‘De veilige stad’, waar meerdere docenten en onderzoekers bij betrokken zijn. Als het gaat over sociale interventies hebben Eduardo Arenas Catalán en Zora Geertsema een artikel gepubliceerd over mensenrechtennormen in het sociale domein. Meerdere medewerkers en buitenpromovendi zijn bezig met onderzoek naar de effecten van globalisering en doorwerking van internationaal en Europees recht in de Lage Landen aan de Zee. Mede door de rol van de media hebben oorlogen en spanningen in het buitenland een toenemend effect in Europese steden. Jan Willem Sap heeft een artikel geschreven over radicalisering en de toegenomen kans op terroristische aanslagen. Inlichtingendiensten dienen dreigingen vroegtijdig te detecteren, terwijl preventieve maatregelen zoals meer beveiliging op drukke plekken, betere grenscontroles en samenwerking met internationale partners cruciaal zijn. Daarnaast zijn meerdere online artikelen verschenen, onder meer over een aanslag op een kerstmarkt in Duitsland, de effecten van oorlog in Oekraïne en de straatrellen in Amsterdam na een wedstrijd van Ajax. Janine Janssen heeft samen met Suzanne Bouma aandacht gevraagd voor geweld in afhankelijkheidsrelaties in het algemeen en femicide in het bijzonder.

2.2 Overzicht publicaties

Boekhoofdstuk

D. Abels, C.L.G.F.H. Albers, W.H.B. Dreissen & S.F. Naber, ‘Inleiding’, in: D. Abels e.a. (red.), *Over de grenzen van handhaving: De veilige stad 5*, Den Haag: Boom 2024, p. 5-9.

E.S. Arenas Catalán, ‘Citizenship and the Human Right to Health’, M. Soledad García Cabeza & T. Faist (red.), *Encyclopedia of Citizenship Studies*, Cheltenham: Edward Elgar Publishing 2024, p. 410-413.

E.S. Arenas Catalán, J.-P. Loof & R. Lawson, ‘Vivre ensemble with the extreme right?’, in: J.-P. Loof & R. Lawson (red.), *Diverse mensen en gelijke rechten anno 2024: Essays ter gelegenheid van het emeritaat van prof. Titia Loenen als hoogleraar Mensenrechten en diversiteit*, Leiden: Stichting NJCM-Boekerij 2024, p. 1-4.

Z.R. Geertsema & E.S. Arenas Catalán, ‘Mensen die kunnen handhaven in de samenleving: een sociaaljuridische analyse van het sociaal Nederlandse sociale domein’, in: J.W. Sap (red.), *Recht door de wolken: Doorwerking van internationaal en Europees recht*, Nijmegen: Ars Aequi Libri 2024, p. 67-98.

D. Gomez Sanchez & E.S. Arenas Catalán, 'Third World Approaches to International Law (TWAIL)', in: J.J. Garcia Blesa (red.), *Contemporary Methods in International Legal Research. Between Legal Interpretivism and Empirical Legal Work*, New York: Springer 2024, p. 127-166.

J.H.L.J. Janssen & S. Bouma, 'Waarom handhaving in de aanpak van geweld in afhankelijkheidsrelaties zo belangrijk is om "femicide" te voorkomen', in: D. Abels e.a. (red.), *Over de grenzen van handhaving: De veilige stad 5*, Den Haag: Boom 2024, p. 181-196.

G.G. Lodder, 'Wie bepaalt wat? De inzet van het strafrecht voor vreemdeling-rechtelijke doelen', in: D. Abels e.a. (red.), *Over de grenzen van handhaving: De veilige stad 5*, Den Haag: Boom 2024, p. 43-70.

C.B. Modderman & D. Grootewal, 'Grenzen aan de Wet Damocles', in: D. Abels e.a. (red.), *Over de grenzen van handhaving: De veilige stad 5*, Den Haag: Boom 2024, p. 73-104.

J.W. Sap, 'Een hoog niveau van veiligheid zonder terroristische aanslagen', in: D. Abels e.a. (red.), *Over de grenzen van handhaving: De veilige stad 5*, Den Haag: Boom 2024, p. 259-275.

J.W. Sap, 'The desire for citizenship of the promised city', in: J. Doomen, A. Ellian & G. Molier (red.), *Law and morality revisited*, Den Haag: Boom Uitgevers 2024, p. 161-172.

J.W. Sap, 'Inleiding - Recht door de wolken: Doorwerking van internationaal en Europees recht', in: J.W. Sap (red.), *Recht door de wolken: Doorwerking van internationaal en Europees recht*, Nijmegen: Ars Aequi Libri 2024, p. 1-8.

J.W. Sap, 'Europese regels, Nederlandse uitdagingen: het stikstofprobleem en duurzame landbouw', in: J.W. Sap (red.), *Recht door de wolken: Doorwerking van internationaal en Europees recht*, Nijmegen: Ars Aequi Libri 2024, p. 99-164.

Th. Snaphaan & S.A.C. Devriendt, 'Big data voor een veilige stad', in: D. Abels e.a. (red.), *Over de grenzen van handhaving: De veilige stad 5*, Den Haag: Boom 2024, p. 197-222.

Artikel

J.W. Sap, 'Hervormingen van de EU zijn hard nodig', *Christen Democratische Verkenningen* 2024, afl. 2, p. 28-31.

Webpublicatie

Z.R. Geertsema, 'Promovendireeks #11: Mensenrechten en het sociale domein? Mogelijke spanningen tussen de Wmo 2015 en het IVESCR', *NederlandRechtsstaat* 25 maart 2024.

J.W. Sap, 'Terreuraanslag in Maagdenburg: de noodzaak van een veilige kerstmarkt', website Vereniging Democratisch Europa, 28 december 2024.

J.W. Sap, 'Multiculturele samenleving en sociale cohesie', website Vereniging Democratisch Europa, 20 november 2024.

J.W. Sap, 'Transnationale spanningen zijn geen excuus voor een onveilige stad', website Vereniging Democratisch Europa, 19 november 2024.

J.W. Sap, 'Trumpisme en Europa', website Vereniging Democratisch Europa, 7 november 2024.

J.W. Sap, 'Europees sentiment en vertrouwen', website Vereniging Democratisch Europa, 8 oktober 2024.

J.W. Sap, 'Door het geven van giften aan extreem-rechtse politici probeert Moskou de Europese samenleving te ondermijnen', website Vereniging Democratisch Europa, 18 juli 2024.

J.W. Sap, 'Wat is de Europese strategie na een rechtstreekse botsing met de soldaten van Poetin?', website Vereniging Democratisch Europa, 30 april 2024.

J.W. Sap, 'Zonder Europese defensie-unie wordt Europa een prooi voor Poetin', website Vereniging Democratisch Europa, 17 maart 2024.

J.W. Sap, 'Als één frontstaat valt dan vallen er meer', website Vereniging Democratisch Europa, 28 februari 2024.

J.W. Sap, 'Het volk en de elite', website Vereniging Democratisch Europa, 15 januari 2024.

Boekeditie

D. Abels, C.L.G.F.H. Albers, W.H.B. Dreissen & S.F. Naber (red.), *Over de grenzen van handhaving: De veilige stad 5*, Den Haag: Boom 2024.

J.W. Sap (red.), *Recht door de wolken: Doorwerking van internationaal en Europees recht*, Nijmegen: Ars Aequi Libri 2024.

2.3 Overzicht onderzoeksactiviteiten

Organisatie van/deelname aan (inter)nationale congressen, conferenties en symposia

C.B. Modderman, W.H.B. Dreissen, M. Visser & C.L.G.F.H. Albers, symposium en boekpresentatie, *De Veilige Stad – Over de grenzen van rechtshandhaving*, 5 november 2024, organisatie.

C.L.G.F.H. Albers, 'Online aangejaagde openbare ordeverstoringen - handhaving en eerbiediging van grondrechten', presentatie tijdens symposium en boekpresentatie, *De Veilige Stad – Over de grenzen van rechtshandhaving*, 5 november 2024.

J.W. Mensink, 'Heimelijke inwinning van informatie ten behoeve van de handhaving van de openbare orde', presentatie tijdens symposium en boekpresentatie, *De Veilige Stad – Over de grenzen van rechtshandhaving*, 5 november 2024.

3. Duurzame transformaties en de rol van het (privaat)-recht in de verduurzaming van de samenleving

3.1 Inleiding

Een duurzame samenleving wordt gekenmerkt door een hoge levenskwaliteit, sociale rechtvaardigheid en respect voor ieders privacy, die binnen de ecologische grenzen blijft. Om binnen de ecologische grenzen te blijven, moet klimaatverandering worden teruggedrongen en is het noodzakelijk dat de samenleving zich aan de reeds ingezette (klimaat)veranderingen aanpast. Aanpassing kan bijvoorbeeld plaatsvinden door technologische innovaties, maar die roepen regelmatig juridische vragen op. Denk aan het bouwen op water en de vraag hoe de rechten op dat water dan moeten worden geregeld. Ook het streven naar sociale rechtvaardigheid roept juridische vragen op, bijvoorbeeld over veiligheid op de werkvloer. De onderzoekslijn Duurzame transformaties richt zich op het (privaat)recht als instrument in de transitie naar een duurzame samenleving.

Het aantal onderzoekers binnen de onderzoekslijn is dit jaar wederom gegroeid, hetgeen ook zichtbaar is in de output. Bijzonder is dat er binnen deze onderzoekslijn afgelopen jaar drie oraties hebben plaatsgehad (S.A. Kruisinga, P.J. van der Plank en M.K.G. Tjepkema), wier onderwerpen allen een grote maatschappelijke betrokkenheid toonden.

Voorts is onderzoek gedaan naar voor de praktijk belangrijke rechtsvragen die opkomen naar aanleiding van technische ontwikkelingen, zoals AI en online verkoopdiensten (zie bijvoorbeeld de bijdragen van D.J.B. Op Heij en N. Lavrijsen over onlinebestelknoppen respectievelijk zelfrijdende auto's). Bovendien hebben diverse onderzoekers in binnen- en buitenland voordrachten gehouden.

Interessante bijdragen die een goede weerspiegeling geven van de thematiek die wordt onderzocht zijn de navolgende vijf bijdragen. Lianne Wijntjens schreef samen met P. Verbruggen een interessante bijdrage voor het *European Journal of Empirical Legal Studies* over methodologische verantwoording van systematische rechtspraakanalyse. De onderzoekers hebben 105 Nederlandse onderzoeken geanalyseerd waarbij gebruikt was gemaakt van systematische rechtspraakanalyse. Doel was te komen tot een richtlijn die onderzoekers handvatten biedt bij de methodologische verantwoording indien gebruik wordt gemaakt van systematische rechtspraakanalyse. Een goede methodologische verantwoording is namelijk belangrijk voor de betrouwbaarheid en de reproduceerbaarheid van toekomstig onderzoek.

Professor Sonja Kruisinga hield op 18 oktober 2024 haar oratie getiteld '(Non-)conformiteit en kinderarbeid: Over contractenrecht en passende zorgvuldigheid in het bedrijfsleven'. De oratie handelde over de verantwoordelijkheid die ondernemingen hebben bij het uitbannen van kinderarbeid en hoe zij die verantwoordelijkheid contractueel kunnen vormgeven.

Van de hand van Michele Reumers zijn diverse publicaties verschenen over de Wet homologatie onderhands akkoord, een wet die beoogt bij te dragen aan het redden van ondernemingen en het voorkomen van kapitaalvernietiging. Zo verscheen in *Herstructurering en Restructuring Online (HERO)* de bijdrage 'De klassenindeling onder de WHOA: cross-holdings en bijkomende belangen' over schuldeisers en aandeelhouders die naast hun belang als schuldeiser of aandeelhouder bijkomende belangen kunnen hebben, die hen ertoe kunnen

brengen tactisch te stemmen, hetgeen de totstandbrenging van een onderhands akkoord kan bedreigen.

Binnen de onderzoeksgroep is verder aandacht voor de vraag hoe schadecompensatie kan plaatsvinden anders dan door het betalen van een schadevergoeding. Die vraag is van belang, omdat benadeelden soms meer geholpen lijken te zijn met andere vormen van compensatie dan een geldelijke vergoeding. In dat kader zijn onder andere noemenswaardig twee bijdragen van Martijn van Kogelenberg in recente bundels, waaronder in de bundel *Winstafdracht in het privaatrecht*, die is verschenen bij Wolters Kluwer.

Voorts hebben promovendi Dianthe Verhoef en Eefke Huisman, tezamen met hun promotor professor Pernille van der Plank, diverse malen aandacht gevraagd voor waterrechten. In het kader van de valorisatie was het door hen gehouden perroncollege ‘Van wie is water?’ sprekend. Op digitale schermen op treinperrons verschijnen bij perroncolleges video-animaties over (wetenschappelijke) vragen waar niemand (nog) het exacte antwoord op weet, zoals de vraag ‘Van wie is water?’. Het college heeft een vervolg gekregen op de website van de OU, zie <https://www.ou.nl/-/van-wie-is-water>. Een en ander sloot ook mooi aan bij de bijdrage van Pernille van der Plank aan de theatertour in 2024 van de Universiteit van Nederland over haar onderzoek naar drijvende steden en bij haar oratie ‘Waterpacht als waterrecht: over de privaatrechtelijke gerechtigdheid tot waterpercelen’.

Tot slot is met het oog op de toekomst vermeldenswaard dat er een vacature uitstaat voor een promovendus, die onder leiding van Michiel Tjepkema en Martijn van Kogelenberg een rechtsvergelijkend onderzoek kan gaan doen naar de aansprakelijkheid voor en afhandeling van mijnbouwschade aan onroerende zaken na steenkool- en/of bruinkoolwinning in Duitsland en Nederland. Alsook dat de onderzoekers binnen de onderzoekslijn duurzame transformaties steeds meer plannen hebben om samen onderzoeken op te zetten.

3.2 Overzicht publicaties

Boekhoofdstuk

M. van Kogelenberg, ‘Winstafdracht als zelfstandige remedie in het contractenrecht: a wild gamble or an educated guess?’, in: A.U. Janssen & T.F. Walree (red.), *Winstafdracht in het privaatrecht*, Deventer: Wolters Kluwer 2024, p. 77-95.

M. van Kogelenberg, ‘Winstafdracht na wanprestatie in (hervormd) Belgisch en Nederlands recht: een verkenning van de mogelijkheden tot verzelfstandiging’, in: S. de Rey (red.), *Het nieuwe Belgische verbintenissenrecht vanuit Nederlands perspectief*, Leuven: LeA Uitgevers 2024, p. 279-297.

D.J.B. Op Heij, ‘Uitleg van overeenkomsten of interpretatie van contracten naar Nederlands en Belgisch recht: De interpretatieregeling in het Belgisch BW als inspiratie voor het Nederlandse privaatrecht?’, in: S. de Rey (red.), *Het nieuwe Belgische verbintenissenrecht vanuit Nederlands perspectief*, Leuven: LeA Uitgevers 2024, p. 165-182.

F. Vavourakis & M.D. Verhoef, ‘Van wie is het water in een context van watertekorten? Exclusieve waterrechten in het Nederlandse en het Belgische privaatrecht’, in: C.B.R. Suykens e.a. (red.), *Waterbeheer in de Lage Landen: Een rechtsvergelijking tussen Nederland en Vlaanderen*, Koninklijk Nederlands Waternetwerk 2024, p. 56-79.

Artikel

S.A. Kruisinga, 'Standaarden op het gebied van duurzaamheid en milieu en de betekenis daarvan voor de(internationale) koopovereenkomst', *Contracteren* 2024, afl. 4, p. 108-112.

S.A. Kruisinga & M. Beker, 'Opschorting en schuldeisersverzuim in de bouw', *Tijdschrift voor Bouwrecht* 2024, afl. 2, p. 138-145.

N. Lavrijssen, 'Aansprakelijkheid en zelfrijdende auto's', *VAST* 2024/P-047, 5 december 2024.

D.J.B. Op Heij, 'Antwoorden op prejudiciële vragen aan de Hoge Raad over bestelknoppen en het aangaan van een betalingsverplichting: (On)voldoende duidelijkheid voor de consument?', *Bedrijfsjuridische Berichten* 2024, afl. 24, p. 259-261.

A.C. Ramautar, 'De noodzaak van de Grondkamer voor toezicht op het grondgebruik in Suriname', *Weekblad voor Privaatrecht, Notariaat en Registratie* 2024/7450, p. 165-174.

M. Reumers, 'De klassenindeling onder de WHOA: cross-holdings en bijkomende belangen', *HERO (Herstructurering en Restructuring Online)* 2024, W-010.

M. Reumers, 'Geconsolideerde waardebeoordeling in WHOA-verband', *HERO (Herstructurering en Restructuring Online)* 2024, P-014.

M. Reumers, 'Serie: De Wet Homologatie onderhands akkoord en haar gevolgen voor andere rechtsgebieden, deel 1: een introductie', *Tijdschrift voor de Procespraktijk* 2024, afl. 1, p. 4-11.

M. van Rossum, D.J.B. Op Heij & D. Schuermans, 'Online totstandkoming van overeenkomsten en de klassieke regels over aanbod en aanvaarding in het BW: De invloed van Europa op het Nederlandse privaatrecht', *Nederlands Juristenblad* 2024, afl. 30, p. 2365-2371.

H.P.E. Smolenaers, 'De (mogelijke) gevolgen van de niet-nakoming van ESG-bedingen', *Contracteren* 2024, afl. 4, p. 122-128.

M.K.G. Tjepkema, 'Schadeafhandeling als oorzaak van schade: niet de aardbevingschade, maar het gedoe maakt de burger kwetsbaar', *Tilburg Law Review* 2024, afl. 1, p. 141-160.

L.A.B.M. Wijntjens, 'Interlandelijke adoptie vanuit Bangladesh: oordeel omtrent verjaring en onrechtmatigheid', *Jurisprudentie Aansprakelijkheid* 2024/13.

L.A.B.M. Wijntjens, 'Uitspraak inzake dwangarbeid bij de Zusters van de Goede Herder: de toepasselijkheid en het collectief toetsen van de doorbrekingsleer', *Tijdschrift voor Vergoeding Personenschade* 2024, afl. 1, p. 18-24.

L.A.B.M. Wijntjens & P. Verbruggen, 'Methodological accountability in systematic case law analysis: Empirical insights from the Netherlands', *European Journal of Empirical Legal Studies*, 2024, afl. 3.

Webpublicatie

N.D. Touw, 'De Shell klimaatzaak: wel gewonnen, geen winst?', *NederlandRechtsstaat*, 19 november 2024.

N.D. Touw, 'How to prove a breach of the duty of vigilance?', *Business and Human Rights Journal Blog*, 13 december 2024.

N.D. Touw, 'The CSDDD : beyond remedies in civil litigation?', *EUI, LAW, AEL, Working Paper*, 2024/25, European Society of International Law (ESIL).

Annotatie

Rechtbank Amsterdam 20 maart 2024, ECLI:NL:RBAMS:2024:1562, *JOR* 2024/152, m.nt. M.L.H. Reumers.

HR 25 september 1987, ECLI:NL:HR:1987:AC9980, *JOR* 2024/304, m.nt. M.L.H. Reumers (Van Kempen en Begeer/Zilfa en DCW).

3.3 Overzicht onderzoeksactiviteiten

Organisatie van/deelname aan (inter)nationale congressen, conferenties en symposia

N.D. Touw e.a., 'Redefining the role of access to internal information in the regulation of corporate human rights violations', congresbijdrage aan '2024 ICON S Annual conference: The Future of Public Law: Resilience, Sustainability and Artificial Intelligence', Madrid (Spanje), 9 juli 2024.

N.D. Touw, 'Evidentiary problems: A lack of information as the solution?', congresbijdrage 'The French due diligence law after five years of implementation: (in)effectiveness, (un)accountability and (in)justice', Den Haag, 16 mei 2024.

N.D. Touw, 'The CSDDD: Beyond remedies in civil litigation?', 2024 ESIL Research Forum: Revisiting Interactions between Legal Orders, Nicosia (Cyprus), 18 april 2024.

N.D. Touw e.a., 'International Human Rights Law and Secondary Liability', lezing tijdens Rethinking SLIC final conference, Amsterdam, 31 mei 2024.

Keynotes, lezingen, rondetafelgesprekken, workshops, (gast)colleges, webinars

M. van Kogelenberg, 'Winstafdracht na wanprestatie in (hervormd) Belgische en Nederlands recht: een verkenning van de mogelijkheden tot verzelfstandiging', symposium 'Nieuw Belgisch verbintenissenrecht vanuit Nederlands perspectief', Amsterdam 3 oktober 2024.

M. van Kogelenberg, 'Werken aan wetgevingskwaliteit: Wetgevingsadvisering door de Afdeling advisering van de Raad van State: hoe en wat?', 8 oktober 2024.

S.A. Kruisinga, 'The evolving scope of firm responsibility: CSDDD', symposium Seeking Sustainable Solutions, Heerlen, 8 november 2024.

D.J.B. Op Heij, 'Uitleg van overeenkomsten of interpretatie van contracten vanuit Nederlands perspectief', Universiteit van Amsterdam, 3 oktober 2024.

P.J. van der Plank, M.D. Verhoef & E. Huisman, 'Van wie is water?' (perroncollege), Open Universiteit, 2024.

A.C. Ramautar, deelname aan panel 'Autonomous Islands and Interregional Framework', symposium Staatsrechtkring '70 Years Charter for the Kingdom of the Netherlands', Utrecht, 8 augustus 2024.

N.D. Touw, 'Access to evidence and the regulation of corporate human rights violations', presentatie tijdens OU Sectorplan-bijeenkomst, 18 juni 2024.

N.D. Touw, 'The forms of public interest litigation as a means of accessing justice for environmental claims', presentatie tijdens ICAC Workshop 2024: Collective actions on Environmental, Social and Governance topics, Amsterdam, 22 november 2024.

N.D. Touw e.a., 'Corporate Power', lezing tijdens SGEL Summer School 2024, Amsterdam, 13 juni 2024.

N.D. Touw e.a., 'Mobilizing across Global Value Chains: where community legal practice meets global economy', spreker tijdens Legal Mobilizations on the Frontlines: Lawyering for Environmental and Social Justice Amid Economic Globalization (workshop), Amsterdam, 16 juli 2024.

N.D. Touw, 'Access to internal information and the regulation of corporate human rights violations: a comparative perspective', internal ACT seminar, Amsterdam, 22 april 2024.

M.D. Verhoef, 'Van wie is het water?', lezing bij advocatenkantoor Houthoff, Amsterdam, 13 juni 2024.

M.D. Verhoef & F. Vavourakis, 'Catching the Wave: Traditional Belgian and Dutch Water Rights in Times of Unprecedented Water Scarcity', Young Property Lawyers' Forum (YPLF) Annual Conference: 'Property Law: Old and New 2024', Budapest (Hongarije), 7 juni 2024.

Deelname aan commissies, klankbordgroepen

L.A.B.M. Wijntjens, begeleidingscommissie WODC, oktober 2023 - december 2024.

Oratie

S.A. Kruisinga, '(Non-)conformiteit en kinderarbeid: Over contractenrecht en passende zorgvuldigheid in het bedrijfsleven', Heerlen: Open Universiteit, 18 oktober 2024.

P.J. van der Plank, 'Waterpacht als waterrecht', Heerlen: Open Universiteit, 26 april 2024.

M.K.G. Tjepkema, 'Maatschappelijke aanvaardbaarheid van compensatiebeleid', Heerlen: Open Universiteit, 20 september 2024.

4. Bestuursrecht

4.1 Inleiding

In het afgelopen jaar zijn er vanuit de sectie Bestuursrecht op het gebied van het onderzoek verschillende wapenfeiten tot stand gekomen. Dit is grotendeels gedaan onder de vlag van het nieuwe bestuursrechtelijke onderzoeksprogramma dat in de loop van 2023 werd vastgesteld.

In het actuele onderzoeksprogramma van de sectie Bestuursrecht staat de volgende onderzoeksvraag centraal: *op welke wijze moet binnen het dynamische kader van de democratische rechtsstaat het recht worden ontwikkeld en toegepast om het hoofd te bieden aan de veranderde rechtsverhouding tussen de burger en overheid?* Op basis van deze vraag is in publicaties aandacht besteed aan actuele maatschappelijke onderwerpen, zoals de nasleep van het Kinderopvangtoeslagschandaal dat aan de basis stond van de heroverweging van het waarborgkarakter van het algemene bestuursrecht. Wat betreft het bijzondere bestuursrecht valt te wijzen op thema's als de stikstofcrisis en de politieke onrust rondom het migratierecht.

Overigens participeren leden van de sectie ook in andere onderzoekslijnen. Zo is Karianne Albers (samen met Anna Berlee en Reijer Passchier) onderzoeksleider van de facultaire onderzoekslijn Veiligheid, privacy en autonomie in de digitaliserende samenleving. Daarnaast hebben meerdere sectieleden een bijdrage geleverd aan de vijfde bundel uit De Veilige Stad-serie (*Over de grenzen van handhaving*) en maakte Karianne Albers deel uit van de redactie van deze bundel.

Wapenfeiten

Vanuit bestuursrechtelijke onderzoekslijn zijn er verschillende wapenfeiten te noemen. Zo is de (wetenschappelijke) onderzoeksoutput binnen de onderzoekslijn bestuursrecht volgens het algemene overzicht faculteitsbreed het hoogste. Gelet op de toch krappe bezetting, ook met het oog op het onderwijs, waarbij onze master onverminderd op een groot aantal studenten mag rekenen, mag dit gegeven op zich gerust gezien worden als een wapenfeit. Voor specifieke output wijzen wij op onderstaand publicatieoverzicht.

Verder wijzen wij op de oratie van Coen Modderman 'Open kaart spelen in het bestuursrecht', waarbij werd aangehaakt bij de actuele maatschappelijke ontwikkelingen en de invloed die die ontwikkelingen hebben op de rechtsbescherming van de burger tegen de overheid. Ook de deelname van onze onderzoekers aan diverse belangrijke (derde geldstroom) projecten over ondermijning en milieucriminaliteit (o.a. in het kader van de regiodeal) mag niet onvermeld blijven, evenals de betrokkenheid in NWO-commissies en WODC-begeleidingscommissies. Voorts werden de banden met het lokaal bestuur en bestuursrechtelijk Limburg aangehaald door de organisatie van een wetenschappelijke 'Netwerkdag Bestuursrecht' bij de provincie Limburg die in samenwerking met de Universiteit Maastricht verzorgd werd. Karianne Albers en Sander Kole gaven een lezing over respectievelijk de dienende functie van de overheid, maatwerk en evenredigheid (Karianne) en zorgplichten (Sander). Rolf Ortlep trad op als voorzitter in een van de workshops. *Last but not least* loopt er een aantal proefschrifttrajecten en mochten wij in dat kader dit jaar Roos Noltén verwelkomen. Zij gaat onderzoek doen naar de toegang tot recht voor uitgebuite arbeidsmigranten op basis van een aan Gerrie Lodder toegekende startersbeurs.

Ten slotte verdient vermelding dat de leden van de sectie Bestuursrecht regelmatig worden uitgenodigd voor het geven van presentatie op congressen, lid zijn van redacties van juridische wetenschappelijke tijdschriften, vele annotaties schrijven en bijdragen leveren aan (toonaangevende) bestuursrechtelijke handboeken. Ellen Hardy won bovendien de AB-annotatieprijs 2024 voor haar annotatie bij ECLI:NL:RVS:2024:1153 (AB 2024/281), die werd verkozen uit maar liefst 350 annotaties.

Plannen voor de toekomst

Kort gezegd willen wij de hiervoor omschreven uitvoering van ons onderzoeksprogramma continueren. Daarbij hebben we bijzondere aandacht voor het publiceren, aantrekken van buitenpromovendi, binnenhalen van extra middelen en het tot stand brengen van een volgende bundel over zorgplichten in de rechtsverhouding tussen burger en overheid.

4.2 Overzicht publicaties

Boekhoofdstuk

C.L.G.F.H. Albers, 'Normering in het bestuursrecht en algemeen besluitvormingsrecht', in: R.J.N. Schlössels & S.E. Zijlstra (red.), *Bestuursrecht in de sociale rechtsstaat - Band 1: Grondslagen, begrippen, normering, organisatie, wetgeving, uitvoering, handhaving (Staats- en Bestuursrecht Wetenschap)*, Deventer: Wolters Kluwer 2024, p. 253-325.

C.L.G.F.H. Albers, 'De bestuursrechtelijke normering van besluiten', in: R.J.N. Schlössels e.a. (red.), *Kern van het bestuursrecht*, Den Haag: Boom Juridisch 2024, p. 207-262.

C.L.G.F.H. Albers, 'Overheid en privaatrecht', in: R.J.N. Schlössels e.a. (red.), *Kern van het bestuursrecht*, Den Haag: Boom Juridisch 2024, p. 263-294.

C.L.G.F.H. Albers, 'Handhaving', in: R.J.N. Schlössels e.a. (red.), *Kern van het bestuursrecht*, Den Haag: Boom Juridisch 2024, p. 295-338.

C.L.G.F.H. Albers, 'Rechtsbescherming tegen de overheid: de rechter', in: R.J.N. Schlössels e.a. (red.), *Kern van het bestuursrecht*, Den Haag: Boom Juridisch 2024, p. 375-464.

S.D.P. Kole, 'De Algemene wet bestuursrecht: structuur en kenmerken', in: R.J.N. Schlössels e.a. (red.), *Kern van het bestuursrecht*, Den Haag: Boom Juridisch 2024, p. 137-155.

S.D.P. Kole, 'Besluiten in de zin van de Algemene wet bestuursrecht', in: R.J.N. Schlössels e.a. (red.), *Kern van het bestuursrecht*, Den Haag: Boom Juridisch 2024, p. 155-207.

G.G. Lodder, 'Mass influx of people from Ukraine: social entitlements and access to the labour market: Netherlands', in: I. Florczak & J.K. Adamski (red.), *Mass influx of people from Ukraine: social entitlements and access to the labourmarket* (Italian Labour Law E-studies, Vol. 2), Bologna: University of Bologna 2024, p. 283-297.

C.B. Modderman, 'Juridische vragen in het sociaal domein: deel 2 en 3', in: C.B. Modderman, T.H.G. Robbe & G. Bogaard (red.), *Juridische vragen in het sociaal domein 3*, Den Haag: Boom Juridisch 2024, p. 9-10.

C.B. Modderman, 'Hulplijnen met hoge prijskaartjes: Aandachtspunten bij de inhuur van externen door overheden, in het bijzonder van juristen en in het sociaal domein', in: C.B. Modderman, T.H.G. Robbe & G. Bogaard (red.), *Juridische vragen in het sociaal domein* 3, Den Haag: Boom Juridisch 2024, p. 153-179.

R. Ortlep, 'Bestuursrecht komt ook van onderop. Verantwoordelijkheid die aan rechtsbescherming voorafgaat', in: B.J. van Ettekoven e.a. (red.), *Evenwichtig bestuursrecht. Voortbouwen op het wetenschappelijke werk van Ben Schueler*, Den Haag: Boom Juridisch 2024, p. 31-48.

Artikel

J. Benjamins, 'Juridische bescherming van de Waddenzee', *Natuur Beschermings Recht* 2024, afl. 6, p. 8-21.

S.D.P. Kole, 'De Schipholsaga: vragen en twijfels bij een natuurvergunning', *Ars Aequi* AA20240340, p. 340-343.

S.D.P. Kole, 'Rav-emissiefactoren stalsystemen varkenshouderij (D3.2.7.1.1)', *De Gemeentestem* 2024/86, 2024.

S.D.P. Kole, 'Rav-emissiefactoren stalsystemen pluimvee (E5.11)', *De Gemeentestem* 2024/87.

G.G. Lodder, 'Vier jaar na Roemer: waar staan we nu?', *Christen Democratische Verkenningen* 2024, afl. 3, p. 68-76.

C.B. Modderman, N. Jak & L.J.M. Timmermans, 'Bestuurlijke organisatie: kroniek' [deel 1], *NTB* 2024/96.

C.B. Modderman, N. Jak & L.J.M. Timmermans, 'Bestuurlijke organisatie: kroniek' [deel 2], *NTB* 2024/383.

C.B. Modderman & B. Marseille, 'Het Handvest overheid-burger', *Burgemeester* 2024, afl. 109, p. 14-16.

R. Ortlep & M. van Zanten, 'De openbaring: terugtred van de bestuursrechter?', *JBplus* 2024/3, p. 119-133.

A.P.W. Duijkersloot, R. Ortlep, M.J.M. Verhoeven & R.J.G.M. Widdershoven, 'Kroniek Europees staats- en bestuursrecht' [deel 1], *NTB* 2024/331, p. 498-502.

A.P.W. Duijkersloot, R. Ortlep, M.J.M. Verhoeven & R.J.G.M. Widdershoven, 'Kroniek Europees staats- en bestuursrecht' [deel 2], *NTB* 2024/140, p. 224-235.

Annotatie

Centrale Raad van Beroep 5 september 2024, ECLI:NL:CRVB:2024:1749, *JB* 2024/174, m.nt. C.L.G.F.H. Albers.

ABRvS 4 september 2024, ECLI:NL:RVS:2024:3601, *JB* 2024/169, m.nt. C.L.G.F.H. Albers.

ABRvS 31 juli 2024, ECLI:NL:RVS:2024:3097, *JB* 2024/166, m.nt. C.L.G.F.H. Albers.

ABRvS 23 augustus 2024, ECLI:NL:RVS:2024:3442, *JB* 2024/152, m.nt. C.L.G.F.H. Albers.

ABRvS 1 mei 2024, ECLI:NL:RVS:2024:1829, *JB* 2024/117 m.nt. C.L.G.F.H. Albers.

CBb 26 maart 2024, ECLI:NL:CBB:2024:190, *JB* 2024/73, m.nt. R.J.N. Schlössels & C.L.G.F.H. Albers.

ABRvS 21 februari 2024, ECLI:NL:RVS:2024:727, *AB* 2024/168, m.nt. E.M.J. Hardy.

ABRvS 20 maart 2024, ECLI:NL:RVS:2024:1153, *AB* 2024/281, m.nt. E.M.J. Hardy.

ABRvS 5 juni 2024, ECLI:NL:RVS:2024:2328, *AB* 2024/319, m.nt. E.M.J. Hardy.

CBb 4 juli 2023, ECLI:NL:CBB:2023:344, *AB* 2024/49, m.nt. E.M.J. Hardy.

HvJ EU 11 juli 2024, ECLI:EU:C:2024:595 (Wolf Oostenrijk), *AB* 2024/336, m.nt. S.D.P. Kole.

ABRvS 4 oktober 2023, ECLI:NL:RVS:2023:3699 (Rav-emissiefactoren voor stalsystemen voor de varkenshouderij), *De Gemeentestem* 2024/86, m.nt. S.D.P. Kole.

ABRvS 4 september 2024, ECLI:NL:RVS:2024:3356 (Rav-emissienormen biologische veehouderij), *De Gemeentestem* 2024/106, m.nt. S.D.P. Kole.

BRvS 4 oktober 2023, ECLI:NL:RVS:2023:3695 (Rav-emissiefactoren voor stalsystemen voor pluimvee), *De Gemeentestem* 2024/87, m.nt. S.D.P. Kole.

Hof van Justitie 12 september 2024, C-63/23 (Sagrario), *Jurisprudentie Vreemdelingenrecht* 2024/233, m.nt. G.G. Lodder.

EHM 4 juli 2023, 13258/18, 5500/18 e.v., *Jurisprudentie Vreemdelingenrecht* 2024/1, m.nt. G.G. Lodder & M. Klaassen.

Hof van Justitie van de Europese Unie 18 april 2023, nr. C-1/23 PPU, *AB Rechtspraak* 2024, afl. 1-4, m.nt. G.G. Lodder & M. Klaassen.

HvJ EU 30 januari 2024, C-560/20, ECLI:EU:C:2024:96, *Jurisprudentie Vreemdelingenrecht* 2024/134, m.nt. G.G. Lodder & M. Klaassen.

ABRvS 4 oktober 2023, *AB* 2024/11, m.nt. C.B. Modderman & L.J.C.M. van der Ven.

ABRvS 12 juni 2024, ECLI:NL:RVS:2024:2406, *JB* 2024/136, m.nt. C.B. Modderman.

Webpublicatie

E.M.J. Hardy, 'Waarom jij wel en ik niet? Over knelpunten bij de verdeling van (cultuur)subsidies', *NederlandRechtsstaat* 25 november 2024.

Boekeditie

C.B. Modderman, T.H.G. Robbe & G. Boogaard (red.), *Juridische vragen in het sociaal domein 2*, Den Haag: Boom Juridisch 2024.

C.B. Modderman, T.H.G. Robbe & G. Boogaard (red.), *Juridische vragen in het sociaal domein 3*, Den Haag: Boom Juridisch 2024.

R.J.N. Schlössels, C.L.G.F.H. Albers, S. Hilligers & S.D.P. Kole (red.), *Kern van het bestuursrecht, zevende druk*, Den Haag: Boom Juridisch 2024.

Boek

C.L.G.F.H. Albers, *Bestuursrecht begrepen, vijfde druk*, Den Haag: Boom Juridisch, 2024.

Gepubliceerde oratie

C.B. Modderman, *Open kaart spelen in het bestuursrecht (oratie OU)*, Den Haag: Boom Juridisch 2024.

Overig

Podcastserie over het wetsvoorstel Wet versterking waarborgfunctie Awb, OU, april 2024:

- Afl. 1: 'Het dienstbaarheids- en evenredigheidsbeginsel', R. Ortlep & R. Bronsema
- Afl. 2: 'Termijnen, maatwerk en gelijkheid', E.M.J. Hardy & C.B. Modderman
- Afl. 3: 'Versterking waarborgfunctie van de Awb en het vreemdelingenrecht', G.G. Lodder & E. Diederer
- Afl. 4: 'Bestuursrechtelijke bespiegelingen', C.L.G.F.H. Albers & S.D.P. Kole

4.3 Overzicht onderzoeksactiviteiten**Organisatie van/deelname aan (inter)nationale congressen, conferenties en symposia**

C.B. Modderman, symposium 'Open Publiekrecht', Heerlen, 14 juni 2024, organisatie.

E.M.J. Hardy, dagvoorzitter bij symposium t.g.v. oratie Coen Modderman, Heerlen, 14 juni 2024.

Keynotes, lezingen, rondetafelgesprekken, workshops, (gast)colleges, webinars

C.L.G.F.H. Albers, keynote tijdens de Netwerkdag bestuursrecht over de dienende functie van de overheid, burgerperspectief en maatwerk, Maastricht, 17 oktober 2024.

R. Beunen & S.D.P. Kole, 'Webinar Natura 2000-dag', seminar, 31 mei 2024, mede-organisator.

E.M.J. Hardy, UvA, gastcollege over Deskundigenadvisering (mastervak Financiering door de overheid), 21 februari 2024.

E.M.J. Hardy, UM, docent dagcursus Actualiteiten Subsidierecht (PAO LawNext), 25 juni 2024.

E.M.J. Hardy, gemeente Amsterdam, adviseur inzake Subsidieregeling teruggave Joodse Erfpachttegoeden.

E.M.J. Hardy, Academie voor wetgeving/overheidsjuristen, subsidie cursus (dagdeel), 20 november 2024.

S.D.P. Kole, 'Prinsjesdag 2024: de plannen van het kabinet Schoof met de natuur', RW-webinar, Open Universiteit, 24 september 2024.

S.D.P. Kole, Expertmeeting PAS-melders, adviseren leden van Provinciale Staten van Utrecht over de juridische (on)mogelijkheden om de problematiek van de PAS-melders op te lossen, Provincie Utrecht, 6 november 2024.

C.B. Modderman, 'Wetgevingsbeleid en decentrale overheden (preadvies NVvW 2024), Jaarvergadering Nederlandse Vereniging voor Wetgeving, 3 oktober 2024.

C.B. Modderman, presentatie responsieve overheid, Interprovinciaal Overleg (met Bert Marseille), 31 mei 2024.

C.B. Modderman, 'Handvest overheid-burger', bijdrage werksessie Provinciale Staten Limburg (met Bert Marseille), Maastricht, 13 september 2024.

C.B. Modderman, discussieleider deelsessie deskundigenbijeenkomst vergisrecht, Tilburg University, 7 juni 2024.

Deelname aan commissies, klankbordgroepen

C.L.G.F.H. Albers, WODC begeleidingscommissie '1-meting evaluatie van de Wet handhaving kraakverbod', maart-november 2024.

C.B. Modderman, lid oppositiecommissie promotie mr. E.M.M.A. Driessen (Universiteit Leiden).

C.B. Modderman, lid promotiecommissie/oppositiecommissie promotie Nathalie Schnabl.

C.B. Modderman, lid van de lees-/beoordelings- en promotiecommissie mr. F.M. de Kievit (Utrecht University).

Oratie

C.B. Modderman, *Open kaart spelen in het bestuursrecht*, Heerlen: Open Universiteit, 14 juni 2024.

5. Staatsrecht en Encyclopedie: Europese waarden en nationale implementatie

5.1 Inleiding

Het onderzoek binnen de sectie Staatsrecht en Encyclopedie heeft plaatsgevonden in het kader van het Sectorplan 'Transformative effects of globalisation and law in the Netherlands', binnen het onderzoeksprogramma 'Europese waarden en nationale implementatie' en het onderzoeksprogramma 'Veiligheid, privacy en autonomie in de digitaliserende samenleving'. Het onderzoek heeft geleid tot een aanzienlijk aantal publicaties, waaronder bijdragen aan (peer reviewed) tijdschriften, (redacties van) boeken, lezingen en bijdragen aan derde geldstroomonderzoek. Daarnaast hebben verschillende leden van de sectie lezingen verzorgd, bijdragen aan kranten geschreven en blogs geschreven. Om een indruk te krijgen van de veelheid en diversiteit aan bijdragen, zij verwezen naar onderstaande publicaties en georganiseerde evenementen.

Aparte vermelding verdient het proefschrift van N.F.H. Schnabl, *The social dimension of the rule of law: A new analytical framework with the Netherlands as a case study*, Heerlen: Open Universiteit 2024. Het proefschrift is genomineerd voor de dissertatieprijs 2024 van de Open Universiteit.

Tevens zij gewezen op de oratie van R. Passchier, *De vloek van Big Tech. De juridisch-technologische wortels van constitutioneel verval en digitaal feodalisme*, Heerlen: Open Universiteit, 31 mei 2024.

5.2 Overzicht publicaties

Boekhoofdstuk

M. Adams, S. Daniëls, T. Herrenberg, R. Janse & B.M. van Schaik, 'Netherlands: Legal Response to Covid-19', in: J. King & O. Ferraz (red.), *The Oxford Compendium of National Legal Responses to Covid-19*, Oxford: Oxford University Press.

J. Doomen & G. Molier, 'Introduction', in: J. Doomen, A. Ellian & G. Molier (red.), *Law and Morality Revisited*, Den Haag: Boom Juridisch 2024, p. 1-10.

J. Doomen & G. Molier, 'Universal or parochial human rights: meandering through law, reason and morality', in: J. Doomen, A. Ellian & G. Molier (red.), *Law and Morality Revisited*, Den Haag: Boom Juridisch 2024, p. 297-314.

T. Herrenberg, 'Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens en godslastering', in: D. Venema e.a. (red.), *Fundamentele rechten en de rol van de rechter*, Den Haag: Boom Juridische Uitgevers 2024, p. 147-160.

T. Herrenberg, 'Law and morality: the case of blasphemy', in: J. Doomen, A. Ellian & G. Molier (red.), *Law and Morality Revisited*, Den Haag: Boom Juridisch 2024, p. 103-120.

L. Lavrysen, J. Theunis, M. Leloup, S.A.C. Devriendt, B. Meeusen & V. Meerschaert, 'Belgium', in: R. Albert e.a. (red.), *The 2023 Global Review of Constitutional Law*, Austin: University of Texas 2024.

G. Molier, B. Rijpkema & J. Stam, 'Militant democracy, hate speech and "inciting intolerance": Politician Geert Wilders before the Supreme Court in the Netherlands', in: J. Doomen, A. Ellian & G. Molier (red.), *Law and Morality Revisited*, Den Haag: Boom Juridisch 2024, p. 441-457.

B.M. van Schaik, 'Het recht op geloofsverandering in perspectief', in: D. Venema e.a. (red.), *Fundamentele rechten en de rol van de rechter*, Den Haag: Boom Juridische Uitgevers 2024, p. 161-171.

B.M. van Schaik & J. Doomen, 'Challenging the Right to Change Religion or Belief: Interpreting Article 18 of the International Covenant on Civil and Political Rights', in: M. Hill & M-J Valero-Estarellas (red.), *Human Dignity, Religion and the Law*, Londen: Routledge 2024.

B.M. van Schaik, 'Law, Morality, and Religion: A Legal-Historical Analysis of the Universal Declaration and Contemporary Discourse', in: J. Doomen, A. Ellian & G. Molier (red.), *Law and Morality Revisited*, Den Haag: Boom Juridisch 2024, p. 189-201.

J. Stam, 'Hate speech, tolerance and constitutional development', in: J. Doomen, A. Ellian & G. Molier (red.), *Law and Morality Revisited*, Den Haag: Boom Juridisch 2024, p. 25-48.

D. Venema, 'Tussen privacy en profilering van rechters: judicial analytics en de rechtsstaat', in: D. Venema e.a. (red.), *Fundamentele rechten en de rol van de rechter*, Den Haag: Boom Juridische Uitgevers 2024, p. 173-187.

C.M. Zoethout, 'Freedom of Thought, Conscience and Religion in Times of Diversity: A European Secular Perspective', in: J. Garcia Blesa (red.), *European Law and Cultural Diversity: 2023 Conference Proceedings*, Hagen: Fernuniversität Hagen 2024, p. 9-30.

C.M. Zoethout, 'Het klimaat en het recht in Nederland en het Verenigd Koninkrijk: De Urgenda- en Heathrowzaken vergeleken', in: D. Venema e.a. (red.), *Fundamentele rechten en de rol van de rechter*, Den Haag: Boom Juridische Uitgevers 2024, p. 29-40.

C.M. Zoethout & S.A.C. Devriendt, 'Limiting the Freedom of Religion in the Name of Animals: Un-stunned Ritual Slaughter and the European Courts', in: J. Hossain Bhuiyan & A. Black (red.), *Freedom of Religion and Religious Diversity*, Londen: Routledge 2024, p. 147-164.

Artikel

S.A.C. Devriendt & B.M. van Schaik, 'Levensbeschouwelijke kentekens op openbare scholen: Een Europese en internationaalrechtelijke analyse', *Tijdschrift voor Religie, Recht en Beleid* 2024, afl. 2, p. 67-86.

J. Doomen, 'Waardevol onderwijs', *Tijdschrift voor Jeugd- en Kinderrechten* 2024, afl. 3, p. 213-226.

J. Doomen & A. Severens, 'Ben ik mijn broeders naaste? Een pleidooi voor vergoeding van affectieschade voor broers en zussen', *Maandblad voor vermogensrecht* 2024, afl. 9, p. 288-293.

D. Venema, B.M. van Schaik, T. Herrenberg & I. Pertijs, 'Vragen over het recht en de rechter', *Maatschappij & Politiek* 2024, afl. 6, p. 7-10.

D. Venema, 'Bespeeld door de taal', *Algemeen Nederlands Tijdschrift voor Wijsbegeerte* 2024, afl. 2, p. 170-174.

Webpublicatie

S.A.C. Devriendt & C.M. Zoethout, 'Animal welfare and the evolution of public morality: Requirement to stun animals prior to ritual slaughter is Convention-proof', *EJIL: Talk!* (Blog of the *European Journal of International Law*), 26 april 2024.

N.F.H. Schnabl, 'Samenwerking ter bevordering van toegang tot het recht', *Nederland Rechtsstaat*, 5 april 2024.

C.M. Zoethout, 'Vrouw en rechtsstaat #1: Olympe de Gouges en de Verklaring van de Rechten van de Vrouw en de Burgeres uit 1791', *Nederland Rechtsstaat*, 12 december 2024.

Boekeditie

J. Doomen, A. Ellian & G. Molier (red.), *Law and Morality Revisited*, Den Haag: Boom Juridisch 2024.

D. Venema, T. Herrenberg, B.M. van Schaik & C.M. Zoethout (red.), *Fundamentele rechten en de rol van de rechter*, Den Haag: Boom Juridische Uitgevers 2024.

Gepubliceerde oratie

R. Passchier, *De vloek van Big Tech*, Den Haag: Boom Juridisch 2024.

Recensie

D. Venema, 'Botsing tussen twee werelden', *Mr.* 2024, afl. 3, p. 57.

Proefschrift

N.F.H. Schnabl, *The social dimension of the rule of law: A new analytical framework with the Netherlands as a case study*, Heerlen: Open Universiteit 2024.

Opiniestuk

D. Venema & H. Dammingh, 'Rechters van de Raad van State gingen in toeslagen-affaire op vier cruciale punten onderuit', *Nederlands Dagblad*, 5 maart 2024.

D. Venema, 'Niet alleen juridisch broddelwerk, maar ook ethisch laakbaar', *NRC Handelsblad*, 5 januari 2024.

D. Venema, H. Dammingh & N. Köse-Albayrak, 'Wanneer nemen hoogste rechters eindelijk verantwoordelijkheid voor toelagenaffaire?', *Het Parool*, 21 december 2024.

5.3 Overzicht onderzoeksactiviteiten

Organisatie van/deelname aan (inter)nationale congressen, conferenties en symposia

J. Doomen, presentatie n.a.v. de bundel *Law and Morality Revisited*, Universiteit Leiden, 31 oktober 2024.

T. Herrenberg, 'No-Platforming Undermines Academic Values', World Congress of the International Association for the Philosophy of Law and Social Philosophy, Seoul (Zuid-Korea), juli 2024.

B.M. van Schaik, 'Recht, moraal en religie', Universiteit Leiden, 31 oktober 2024.

B.M. van Schaik & S.A.C. Devriendt, 'Religious Exclusion: Legal Perspectives on Religious Autonomy and Human Rights in European Context', International Consortium for Law and Religion Studies, 20-23 oktober 2024.

L.E.W. de Vries, 'Is het Huis van Thorbecke bestand tegen Kunstmatige Intelligentie?', posterpresentatie symposium 'Innovation through Research: Solutions to Societal Challenges', 14 oktober 2024.

L.E.W. de Vries, 'Digitalisering en decentrale overheden: black-box besluitvorming of openheid en democratische controle?', bijdrage symposium oratie Coen Modderman: 'Open kaart spelen in het bestuursrecht', 14 juni 2024.

L.E.W. de Vries, 'Digitalisering en de controlerende rol van de gemeenteraad', presentatie Jonge Onderzoekersdag Staatsrechtkring, ministerie van Binnenlandse Zaken, 21 maart 2024.

C.M. Zoethout, 'Constitutional community-building in the Netherlands', presentatie 'Constitutional communities', KU Leuven, 8-9 februari 2024.

Keynotes, lezingen, rondetafelgesprekken, workshops, (gast)colleges, webinars

T. Kocsis, 'Reply to Hans Lindahl's phenomenological approach to exceptions in law. The "repugnancy clause" in the Dutch East Indies, presentatie tijdens workshop 'Emergencies and exceptional law', Amsterdam, 25 september 2024.

D. Venema, 'Rechterlijke integriteit en wraking', presentatie Rechtbank Limburg, 23 januari 2024.

D. Venema, 'Euro-Arab Judicial Training Network: Judicial ethics in Europe and the Arab world: a comparative overview', deelname aan workshop, Napels (Italië), 7-8 maart 2024.

D. Venema, deelname aan Constitutional Law Conference 2024, Leiden, 13 december 2024.

D. Venema, deelname aan congress 'Rechtspreken in een complexe samenleving', Den Haag, 28 november 2024.

D. Venema, 'Onderzoek en integriteit', presentatie HAN promovendicongres 2024, 23 mei 2024.

D. Venema, 'Transitional Justice as Legal Exceptionalism: judges in transitions' en 'Judges and the Child Care Benefit Scandal', presentaties congres Legal Professions Group Meeting, Oñati (Spanje), 25 juni 2024.

D. Venema, 'De Slag om Arnhem en de gevolgen voor de rechtspraak', presentatie Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden, 27 september 2024.

D. Venema, 'Privacy and profiling of judges with the use of judicial analytics', presentatie Association of European Data Protection Judges, 27 juni 2024.

D. Venema & T. Kocsis, 'Emergencies and exceptional law', workshop, Amsterdam, 20 september 2024, organisatoren.

L.E.W. de Vries, Het Raadsgesprek – Kunstmatige Intelligentie, Gemeenteraad Amstelveen, 6 maart 2024.

Deelname aan commissies, klankbordgroepen

J. Doomen, commissielid PhD-project Nathalie Schnabl.

R. Janse, promotor PhD-project Nathalie Schnabl (promotie oktober 2024)

B.M. van Schaik, consultant/adviseur, Qualified respondent to the World Justice Project, European Union Subnational, Governance, and Rule of Law Indicators survey, World Justice Project, juli 2024.

C.M. Zoethout, promotor PhD-project Nathalie Schnabl (promotie oktober 2024).

Oratie

R. Passchier, *De vloek van Big Tech. De juridisch-technologische wortels van constitutioneel verval en digitaal feodalisme*, Heerlen: Open Universiteit, 31 mei 2024.

6. Strafrecht

6.1 Inleiding

De onderzoekslijn Strafrecht richt zich op de vraag in welke gevallen strafrecht moet worden ingezet tegen (dreigend) onrecht, welke eisen aan het proces van waarheidsvinding moeten worden gesteld en welke sancties geschikt zijn voor vergelding van strafbaar gedrag. Het onderzoek binnen deze lijn is zowel thematisch als doctrinair-disciplinair van aard, alsook voor een deel criminologisch (en antropologisch). Aan de sectie zijn vier interne promotie-kandidaten verbonden en een zestal buitenpromovendi; bovendien begeleiden sectieleden enkele promovendi aan andere universiteiten.

De medewerkers van Strafrecht kijken terug op een productief jaar waarin zij hebben ingezet op verbinding en samenwerking – met elkaar en met collega-onderzoekers van binnen en buiten de faculteit Rechtswetenschappen. Daarbij lag de focus op verschillende onderwerpen, waaronder milieucriminaliteit, (psychisch) geweld (in afhankelijkheidsrelaties), en de strafrechtelijke immuniteit van ambtenaren. Het resultaat van de (gezamenlijke) inspanningen komt onder meer tot uitdrukking komt in een veelheid aan gezamenlijke publicaties, een gezamenlijk tot stand gebrachte bundel op de onderzoekslijn De Veilige Stad, deelname aan onderzoeks-consortia/-groepen, alsmede de organisatie van en actieve deelname aan verscheidene symposia/conferenties, waaronder de Landelijke strafrechtsdag ‘Heilige huisjes in het strafrecht’. Ook werd er een symposium over milieucriminaliteit georganiseerd voorafgaand aan de oratie van prof. mr. Denis Abels *Milieustrafrecht: zorgplicht en aansprakelijkheid*. Reeds in 2023 was een groot deel van sectie betrokken bij een onderzoek in opdracht van het WODC naar de uitsluiting van leden van religieuze gemeenschappen. In 2024 heeft het ministerie van Justitie en Veiligheid een vervolgoopdracht gegeven voor onderzoek naar te gebruiken terminologie en randvoorwaarden voor hulpverlening, waar de sectie ook een actieve rol in speelde. Een actieve rol speelde de sectie ook in het onderzoek, in opdracht van het WODC, naar Openbare registers Justitie en Veiligheid en de rechtspraak in relatie tot gegevensbescherming.

6.2 Overzicht publicaties

Boekhoofdstuk

D. Abels, J.H.L.J. Janssen & S.D.P. Kole, ‘Dump en dumper: Een strafrechtelijk en bestuursrechtelijk perspectief op handhavend optreden tegen het sanctioneren van de dumping en lozing van drugsafval’, in: D. Abels e.a. (red.), *Over de grenzen van handhaving: De veilige stad 5*, Den Haag: Boom 2024, p. 17-42.

W.H.B. Dreissen, ‘Onderzoek door burgers in strafzaken: Mag de overheid profiteren van onrechtmatig handelen van burgers?’, in: D. Abels e.a. (red.), *Over de grenzen van handhaving: De veilige stad 5*, Den Haag: Boom 2024, p. 223-238.

J.H.L.J. Janssen, ‘Groene criminologie en non-speciësisme: Niets menselijks is de criminologie vreemd’, in: D. van Uhm (red.), *Basisboek Groene criminologie*, Den Haag: Boom Criminologie 2024. p. 57-74.

J.H.L.J. Janssen & N. Vosters, 'Questions about the relationship between domestic violence and membership of a 1% motorcycleclub', in: A. Blokland, K. Von Lampe & S. van Deuren (red.), *Outlaw Bikers as Organized Crime*, Londen: Taylor and Francis 2024, p. 149-165.

J.H.L.J. Janssen e.a., 'Inleiding', in: J.H.L.J. Janssen e.a. (red.), *Met alle geweld geleerd: Liber Amicorum voor Otto Adang*, Den Haag: Boom 2024, p. 7-11.

J.H.L.J. Janssen, 'Aapjes kijken: Over een gedeelde liefde voor het dierenrijk', in: J.H.L.J. Janssen e.a. (red.), *Met alle geweld geleerd: Liber Amicorum voor Otto Adang*, Den Haag: Boom 2024, p. 125-132.

J.H.L.J. Janssen & H. Bentvelzen, 'Over de relatie tussen eengerelateerd en seksueel geweld', in: J.A. van Vliet (red.), *Zedendelinquenten. Analyse, begeleiding en resocialisatie*, Amsterdam: SWP Uitgeverij B.V. 2024. p. 33-42.

J.H.L.J. Janssen, 'De antropologische component van de strafrechtelijke criminologie', in: B. van der Vorm (red.), *Strafrechtelijke criminologie II. Een thematische verdieping in de relatie tussen criminologie en strafrecht*, Den Haag: Boom Juridisch 2024. p. 51-62.

J.H.L.J. Janssen e.a., 'Beste lezer', in: J.H.L.J. Janssen e.a. (red.), *Vijftig jaar Nederlandse Vereniging voor Criminologie: Jubileumbundel*, Den Haag: Boom Criminologie 2024, p. 5-7.

M. Malsch, 'De achterkant van schikkingen en mediation: vrijwilligheid, gelijkwaardigheid, geheimhouding en de kwetsbare partij', in: D. Abels e.a. (red.), *Over de grenzen van handhaving: De veilige stad 5*, Den Haag: Boom 2024, p. 241-258.

M. Malsch & R. Kranendonk, 'Het proces-verbaal van verdachtenverhoor', in: J. de Keijser, R. Horselenberg & A. Vredevelde (red.), *Tussen wet en wetenschap: De psychologie van het recht*, Den Haag: Boom 2024, p. 555-570.

J.W. Mensink, 'Heimelijke inwinning van informatie ten behoeve van de handhaving van de openbare orde', in: D. Abels e.a. (red.), *Over de grenzen van handhaving: De veilige stad 5*, Den Haag: Boom 2024, p. 135-157.

L. Strikwerda, J.W. Mensink & R.W. Timmers, 'Data science and criminal law', in: V. Mak, E. Tjong Tjin Tai & A. Berlee (red.), *Research Handbook in Data Science and Law, Second Edition*, Cheltenham: Edward Elgar Publishing 2024, p. 227-250.

R.W. Timmers, "'Psst meisje, wil je artikel 429ter?": Een zelfstandige strafbaarstelling van seksuele intimidatie in de openbare ruimte getoetst aan het criterium van interne subsidiariteit', in: D. Abels e.a. (red.), *Over de grenzen van handhaving: De veilige stad 5*, Den Haag: Boom 2024, p. 161-180.

D. van Uhm & J.H.L.J. Janssen, 'Divisie groene criminologie', in: J.H.L.J. Janssen e.a. (red.), *Vijftig jaar Nederlandse Vereniging voor Criminologie: Jubileumbundel*, Den Haag: Boom Criminologie 2024, p. 76-84.

S.V. Vasiliev, 'Solidarity Justice for and beyond Ukraine', in: S. Manacorda & C. Meloni (red.), *Le questioni aperte della giustizia penale internazionale nella prospettiva interna*, Milaan: Giuffrè Francis Lefebvre 2024, p. 133-149.

Artikel

D. Abels, 'De strafrechtelijke immuniteit van ambtenaren en de Toeslagenaffaire', *Nederlands Tijdschrift voor Strafrecht* 2024, afl. 1, p. 3-6.

D. Abels, M.C.R.A. Buijssen, J.H.L.J. Janssen, S.D.P. Kole & E.W. Kolthoff, 'Over de ondoorzichtige werking van sancties bij milieucriminaliteit: Een discussiestuk en een oproep', *Proces* 2024, afl. 3, p. 143-156.

J.H.L.J. Janssen, M. van der Woude & N. de Gier, 'Lachen bij ellende: Het belang van de erkenning van emotionele arbeid', *Sozio. Vakblad voor sociale professionals en het sociale domein* 2024, afl. 4, p. 8-10.

M. Walrave, C. van den Heyning, J.H.L.J. Janssen & E.W. Kolthoff, 'Misbruik van beelden', *Cahiers Politiestudies* 2024, afl. 1, p. 7-12.

A.C.J. Verhagen-Braspennincx, G. Beijers, J.H.L.J. Janssen & B. Claes, 'Incarcerated Fathers and Their Children in The Netherlands: Demographic and Detention Factors That Affect the Father-Child Relationship: A Secondary Analysis', *The Prison Journal* 2024, afl. 1, p. 110-130.

J.H.L.J. Janssen e.a., 'De invloed van oorlogen en conflicten op het werk van veiligheidsprofessionals in Nederland', *Proces* 2024, afl. 5, 2024, p. 295-304.

S. van 't Hoff-de Goede & J.H.L.J. Janssen, 'De overlap tussen online en offline geweld in afhankelijkheidsrelaties: Naar een typologie voor professionals', *Proces* 2024, afl. 1, 2024, p. 57-66.

B. Hellemons, B., J.H.L.J. Janssen, E. Omičević & J. Ouwerkerk, 'De strafrechtelijke aanpak van haatmisdrijven en gendergerelateerd geweld: Een discussie', *Boom Strafbblad* 2024, afl. 3, p. 198-212.

J.H.L.J. Janssen, 'Druk, druk, druk: Gaat AI ons werk verlichten?', *Proces* 2024, afl. 6, p. 347-349.

J.H.L.J. Janssen, 'Eergerelateerd geweld: Hoe haal je de oorlog uit de mensen?', *GZ – Psychologie* 2024, afl. 3, p. 6-10.

J.H.L.J. Janssen, 'Het zal je kind maar wezen: Oudermishandeling vanuit een herstelrechtelijk perspectief', *Tijdschrift voor Herstelrecht* 2024, afl. 3, p. 29-37.

J.H.L.J. Janssen, 'Macht en afhankelijkheid: Waarom afhankelijkheid een betere reputatie verdient', *Liberaal Journaal* 2024, afl. 3, p. 2.

A. Steijvers & J.H.L.J. Janssen, 'Mensenhandel: dichterbij dan je denkt: Over de betrokkenheid van verdachten uit de sociale omgeving van slachtoffers', *Proces* 2024, afl. 3, p. 132-142.

L. Bakker, R. Haaijema & J.H.L.J. Janssen, 'Opvang en ondersteuning voor slachtoffers van huiselijk geweld én hun huisdieren in Nederland', *Proces* 2024, afl. 1, p. 29-39.

S. de Kimpe, J.H.L.J. Janssen, S. Hinrichs & L. Gunther Moor, 'Politie en diversiteit: je kan geen omelet maken zonder eieren te breken', *Cahiers Politiestudies* 2024, afl. 2, p. 7-13.

J.H.L.J. Janssen, F. Geelhoed & M. de Koster, 'Professionals onder druk', *Tijdschrift voor Cultuur en Criminaliteit* 2024, afl. 2, p. 3-11.

J.H.L.J. Janssen, 'Voor alles bang geweest' [editoriaal], *Onder Spanning* 2024, afl. 4, p. 24.

J.H.L.J. Janssen & D.G.C. Palmen, 'Wat zijn de verschillen tussen narcisme en psychopathie? Het belang van gedegen differentiaaldiagnostiek voor een bewustere aanpak bij intiem partnergeweld', *Proces* 2024, afl. 6, p. 376-392.

L. Rosielle, A. Wolthuis, S. Bouma, B. Claes & J.H.L.J. Janssen, 'Online en offline bedreiging en intimidatie bij jongeren', *Proces* 2024, afl. 6, p. 362-372.

M.J.M. Krabbe, D. de Vocht & S. Lestrade, 'Rechtspraak EHRM', *Delikt en Delinkwent* 2024, afl. 9, p. 774-779.

R.W. Timmers, "'Psst" van een intimideur naar de burgercontroleur: Knelpunten bij de handhaving van het verbod op seksuele straatintimidatie in geval van burgeropsporing', *Proces* 2024, afl. 5, p. 338-341.

R.W. Timmers, 'Psychisch geweld': een verwarrend begrip', *Proces* 2024, afl. 1, p. 3-7.

M. Visser, 'Controleerbaarheid van deskundigenadviezen: Over een uniforme motiveringsplicht als basis voor het leveren van tegenspraak', *Expertise en Recht* 2024, afl. 3, p. 116-123.

M. Visser, 'Goede raad is duur! Een rechtsvergelijkende analyse van de verdeling van kosten voor contra-expertises in het straf-, privaatrecht en bestuursrecht gezien vanuit het perspectief van de onvermogen procesdeelnemer', *Ars Aequi* 2024, afl. 3, p. 272-276.

M. Visser, 'Keskin, deskundigen en de Hoge Raad. Struisvogeljuristerij of gepaste nuance? De jurisprudentie van de Hoge Raad inzake het horen van deskundigen à charge na het Keskin-arrest', *Delikt en Delinkwent* 2024, afl. 8, p. 709-723.

Webpublicatie

J.H.L.J. Janssen, M. Aoulad Hadj & R. Straver, 'Column door Janine: Hoe Mehmet een nieuw leven startte na de opvang', *Mannenmishandeling*, 4 december 2024.

J.H.L.J. Janssen, R. Straver, M. Aoulad Hadj & G. van den Akker, 'Column door Janine: Hoe Lionel seksueel werd uitgebuit', *Mannenmishandeling*, 19 november 2024.

J.H.L.J. Janssen, 'Een verband tussen dierenmishandeling en geweld tegen mensen', *Secondant. Platform voor maatschappelijke veiligheid*, 17 juli 2024.

J.H.L.J. Janssen, 'Femicide en eerdergerelateerd geweld', *Secondant. Platform voor maatschappelijke veiligheid*, 22 mei 2024.

J.H.L.J. Janssen, 'Huiselijk geweld komt overal voor, dus ook bij politiemensen thuis', *Secondant. Platform voor maatschappelijke veiligheid*, 29 januari 2024.

Y. Azghari, J.H.L.J. Janssen & I. Bastiaansen, 'Hoe integreer je als bi-culturele jongvolwassene zonder eenzaamheid?', *Sociale Vraagstukken*, 24 juni 2024.

J. Bongers & J.H.L.J. Janssen, 'Vertegenwoordiging van lhbtq+ in jeugdliteratuur is ondermaats', *Sociale Vraagstukken*, 7 november 2024.

S.V. Vasiliev, 'Friendly Feast during the Plague: Is the Pre-Trial Chamber Losing its Way on the Palestine Arrest Warrant Proceedings?', *EJIL: Talk!*, 1 augustus 2024.

S.V. Vasiliev, 'Informers in a Rearview Mirror: Impressions and Parallels from Drumbl and Holá's New Book', *Opinio Juris*, 19 augustus 2024.

S.V. Vasiliev, 'Tackling Israel's Interference with the International Criminal Court: A Wake-up Call from the Netherlands', *Verfassungsblog*, 21 oktober 2024 (in het Nederlands: 'Waarom Israël's inmenging in het Strafhof tot Nederlandse actie moet leiden', *The Rights Forum*, 26 november 2024).

Boekeditie

J.H.L.J. Janssen e.a. (red.), *Vijftig jaar Nederlandse Vereniging voor Criminologie: Jubileumbundel*, Den Haag: Boom Criminologie 2024.

D. Robinson, S.V. Vasiliev, E. van Sliedregt & V. Oosterveld (red.), *An Introduction to International Criminal Law and Procedure*, 5th edition, Cambridge: Cambridge University Press 2024.

Boekrecensie

D. Abels, 'Europese detentierechtelijke standaarden' (bespreking van: Aanbeveling (EU) 2023/681 van de Commissie van 8 december 2022 en J. Burchett, A. Weyembergh & M. Ramat, *Prisons and Detention Conditions in the EU*, European Union, 2023), *Sancties* 2024, afl. 2, p. 83-89.

E.W. Kolthoff, 'Cyrille Fijnaut, Over grenzen: Een leven tussen wetenschap, beleid en actie', *Expertise en Recht* 2024, afl. 4, p. 158-160.

Onderzoeksrapport

B.W. van den Brink, F. Gresnigt, M. de Jonge, E.W. Kolthoff & E. Vermetten, *MDMA: Voorbij de extase: Rapport van de Staatscommissie MDMA*, Den Haag: Staatscommissie MDMA 2024.

Opiniestuk

P. Siebesma & M. Malsch, 'Bezin eer je begint met het verhuizen van gehandicapten naar woonwijken', *Dagblad Trouw*, 8 januari 2024.

Overig

M. Malsch, 'Stalking, een moeilijk te bestrijden obsessie' [aflevering voor Legalflix], Academie voor de Rechtspraak, 24 juni 2024.

6.3 Overzicht onderzoeksactiviteiten

Organisatie van/deelname aan (inter)nationale congressen, conferenties en symposia

D. Abels, 'Milieucriminaliteit', GOLD (Together the Open University Goes for Sustainability), Heerlen, Open Universiteit, 25 juni 2024.

D. Abels, Symposium milieucriminaliteit, organisator, Heerlen, 22 november 2024.

D. Abels, Landelijke strafrechtsdag '*Heilige huisjes in het strafrecht*', Heerlen, 31 mei 2024, medeorganisator.

M. Attinger, 'Toekomstgerichte detentie', presentatie Landelijke strafrechtsdag, Heerlen, 31 mei 2024.

M.C.R.A. Buijsen, 'Over de grenzen van vergunde vervuiling', presentatie symposium milieucriminaliteit, Heerlen, 22 november 2024.

W.H.B. Dreissen, Landelijke strafrechtsdag '*Heilige huisjes in het strafrecht*', Heerlen, 31 mei 2024, medeorganisator.

W.H.B. Dreissen, 'Vrijheid van bewijswaardering', presentatie Landelijke strafrechtsdag, Heerlen, 31 mei 2024.

J.H.L.J. Janssen, 'Ik zie, ik zie wat jij niet ziet: huiselijk geweld en dierenmishandeling', De link 2024: conferentie over de rol van huisdieren binnen geweld in afhankelijkheidsrelaties, Den Haag, 8 oktober 2024.

J.H.L.J. Janssen, Minisymposium Geweld tegen vrouwen, presentatie, 23 november 2024.

S.F. Naber, 'Shreddermoord', presentatie Landelijke strafrechtsdag, Heerlen, 31 mei 2024.

R.W. Timmers, 'Een strafbaarstelling van psychisch geweld: panacee of symbool-politiek', presentatie Landelijke strafrechtsdag, Heerlen, 31 mei 2024.

S.V. Vasiliev, workshop 'EASTERNISATION: Regionalisation of International Law and Global Reordering', Law Faculty, University of Copenhagen, 29-30 augustus 2024.

M. Visser, 'De wet deskundige in strafzaken. Heilig huisje of klusproject?', presentatie Landelijke strafrechtsdag, Heerlen, 31 mei 2024.

Keynotes, lezingen, rondetafelgesprekken, workshops, (gast)colleges, webinars

D. Abels, Pressure Cooker SML, Leefbaarheid, ondermijning, deelname aan workshop, Weert, 6 mei 2024.

D. Abels, Tafelgesprek Raadsleden SML Regio Deal, Leefbaarheid en ondermijning, moderator bijeenkomst, Roermond, 28 november 2024.

D. Abels, Werkatelier Veiligheid – Regio Deal SML, spreker bij workshop, 1 oktober 2024.

D. Abels, SML Bijeenkomst Elke Regio Telt, deelname aan workshop, Roermond, 6 juni 2024.

W.H.B. Dreissen, 'Psychisch geweld bij kinderen', presentatie Openbaar Ministerie, 2 december 2024.

J.H.L.J. Janssen, 'Waarom doen mensen dit?', presentatie Veilig Huis Limburg (België), 8 februari 2024.

J.H.L.J. Janssen, 'Gender en hate speech', presentatie congres Ongelijkheid en de strafrechtspleging, Leiden, 22 maart 2024.

J.H.L.J. Janssen, 'De invloed van oorlogen en conflicten op het werk van professionals in de veiligheidszorg', organisator seminar, Apeldoorn, 28 maart 2024.

J.H.L.J. Janssen, 'Intercultureel werken bij geweld in afhankelijkheidsrelaties', congres Intercultureel werken in gedwongen kader, Amsterdam, 4 april 2024.

J.H.L.J. Janssen, 'Femicide in Nederland', seminar Femicide, Maastricht, 7 oktober 2024.

J.H.L.J. Janssen, 'De aanpak van geweld in afhankelijkheidsrelaties', presentatie GGD Haaglanden, 13 november 2024.

J.H.L.J. Janssen, 'Samenwerken in de aanpak van geweld in afhankelijkheidsrelaties', presentatie gemeente Enschede, 18 november 2024.

J.H.L.J. Janssen, Samenwerken bij de aanpak van kindermishandeling, presentatie TASK Amsterdam, 19 november 2024.

J.H.L.J. Janssen, 'Humor als schokdemper bij geweld in afhankelijkheidsrelaties. Wanneer wel en wanneer niet?', presentatie SWP, 21 november 2024.

J.H.L.J. Janssen, 'Het gaat niet om sekse, het gaat om gender', presentatie gemeente 's-Hertogenbosch, 25 november 2024.

J.H.L.J. Janssen, 'Wat maakt sommige scheidingen nu zo complex? Het belang van een vakkundige beeldvorming', presentatie agentschap Justitie en Handhaving (België), 6 december 2024.

J.H.L.J. Janssen, 'Femicide', panellid, Nederlandse ambassade Londen, 10 december 2024.

J.H.L.J. Janssen, 'Animals in green criminology and non-speciesism', presentatie Universiteit Utrecht, 10 december 2024.

J.H.L.J. Janssen, 'Financieel misbruik ouderen en ontspoorde mantelzorg', presentatie GGD Haaglanden, 17 december 2024.

S.V. Vasiliev, 'The Crime of Aggression', lezing tijdens ICC Summer School, Galway (Ierland), 10 juni 2024.

S.V. Vasiliev, 'The Right to Resist in International Law', panellid tijdens 'Ius Resistendi: Russia on Fire', georganiseerd door AvtozakLive & Zona Solidarnosti, Lab111, Amsterdam, 20 juni 2024.

S.V. Vasiliev, I Forum of Yulia Navalnaya, 'The Platform of the Russia of the Future', Vilnius (Litouwen), 8-10 november 2024 (invited expert on judicial reforms and illustrations).

S.V. Vasiliev, rondetafelgesprek 'Israel before International Courts', UvA, SPUI25, 18 november 2024.

M. Visser, 'Forensisch Deskundigen in het strafrecht', presentatie voor studenten en medewerkers, Hogeschool Amsterdam, 21 mei 2024.

M. Visser, 'Deskundigen, registratie en de StAB', presentatie Stichting advisering bestuursrechtspraak, 14 maart 2024.

M. Visser, 'Deskundigen, registratie en de LDM', presentatie Landelijke Deskundigheidsmakelaar, 25 januari 2024.

Deelname aan commissies, klankbordgroepen

D. Abels, jurylidmaatschap Moddermanprijs

J.H.L.J. Janssen, lidmaatschap commissie NWO

J.H.L.J. Janssen, Voorzitter adviescommissie NWA-project 'In search of trust'

M. Visser, Evaluatie College gerechtelijk deskundigen, lidmaatschap begeleidingscommissie

Oratie

D. Abels, *Zorgplichtbepalingen in het milieustrafrecht: Verantwoordelijkheden en de grenzen van aansprakelijkheid*, Heerlen: Open Universiteit, 22 november 2024.

7. Privaatrecht, in het bijzonder Financieel recht, Handelsrecht en Verzekeringsrecht

7.1 Inleiding

Het verslagjaar 2024 was voor de onderzoekslijn Financieel recht, Handelsrecht en Verzekeringsrecht een succesvol jaar. Er verschenen – onder andere – mooie publicaties en er waren interessante voordrachten. Valorisatie is de rode draad van deze onderzoekslijn. Valorisatie betekent de verantwoordelijkheid om nieuwe wetenschappelijke inzichten tot nut te maken voor de maatschappij. De drie rechtsgebieden zijn van eminent belang voor de maatschappij. Nederland is een land dat uitblinkt in onder andere handel en financiële dienstverlening (waaronder verzekeren). Opvallend is dat het onderzoek op genoemde gebieden evenwel afneemt. De Open Universiteit is een uitzondering. De OU staat midden in de samenleving en is in 2007 in het gat gesprongen dat in de loop der tijd is ontstaan. Onderhavig onderzoek sluit derhalve prima aan bij de doelstellingen van de OU als maatschappelijk betrokken universiteit. De OU heeft sinds 2007 een prima reputatie opgebouwd op het gebied van Financieel recht, Handelsrecht en Verzekeringsrecht.

Naar het oordeel van de onderzoeksleiders springen de volgende drie gebeurtenissen eruit als men naar het verslagjaar 2024 kijkt.

Allereerst kan genoemd worden dat op 20 september 2024 het OU Expertisenetwerk voor Financieel Recht (EFR) zijn tweede symposium hield in de IGC te Amsterdam, met het thema ‘Knelpunten en actualiteiten financieel contractenrecht’. Bijna honderd deelnemers – een gelijk aantal als het eerste symposium in 2023 – uit zowel wetenschap als praktijk hebben het symposium bezocht en de reacties op de presentaties en de organisatie waren lovend. De beide uitstekende opkomsten tonen aan dat de symposia voorzien in een wetenschappelijke en maatschappelijke behoefte en dat de buitenwereld EFR ziet een als belangrijke speler op het gebied van het Financieel Contractenrecht. Voor 2025 staat weer een nieuw symposium op het programma: ‘Knelpunten en actualiteiten financieel contractenrecht 2025’ op vrijdagmiddag 19 september 2025.

In de tweede plaats zijn van belang de bijdragen van de OU-onderzoekers/promovendi De Bie, Hendrikse, Rinkes, Van Strien, Van Haastrecht-Van Kuilenburg en Leerink aan het UvA ACIS-symposium ‘Actualiteiten Verzekeringsrecht 2024’ op 12 april 2024 en het symposium ‘Knelpunten in het Verzekeringsrecht 2024’ op 1 november 2024, beide in de IGC te Amsterdam. Beide symposia waren uitverkocht (130 deelnemers per symposium). De verzekeringsrechtelijke onderzoekers van de OU participeren al jaren in het UvA Amsterdam Centre for Insurance Studies (ACIS). ACIS is een onderzoekscommunity bestaande uit ruim zestig (gerenommeerde) onderzoekers uit binnen- en buitenland met de UvA als penvoerder. In internationaal verband wordt samengewerkt op het gebied van promotiebegeleiding en promotieopleiding in het samenwerkingsverband EuroInsurance, waarvan de UvA ook de penvoerder is. Door het zeer grote aantal bezoekers zijn de ACIS-symposia een ideaal podium voor de verzekeringsrechtelijke OU-onderzoekers om zich te presenteren richting de wetenschap en het beroepenveld.

Als derde punt willen we benoemen dat in 2024 weer twee promovendi gestart zijn bij de onderzoekslijn Verzekeringsrecht: Babette van Beest en Catharien Hamerslag en dat er met diverse geïnteresseerden gesprekken lopen over een in te dienen onderzoeksplan voor een

promotietraject. Het gaat daarbij om onderzoeksprojecten die de hele onderzoekslijn bestrijken. Dit is heel belangrijk voor de toekomst van de onderzoekslijn.

Ten slotte is nog van belang te vermelden dat op het moment van het schrijven van dit verslag bekend is dat er twee promoties op het gebied van het financieel recht op zeer korte termijn gaan plaatsvinden, nu beide beoordelingscommissies groen licht hebben gegeven voor de verdediging. Het gaat om het Engelstalige proefschrift van Cornelia Aul over de regulering van crypto valuta's in de EU (te verdedigen op 17 april 2025) en het proefschrift van Michiel van Eersel over de verplichting tot wantrouwen in een bancaire vertrouwensrelaties (te verdedigen op 6 juni 2025).

7.2 Overzicht publicaties

Artikel

Y. Hafez, T.H.M. van Wechem & D.P.C.M. Hellegers, 'Dienstverrichters na het Ocidental-arrest (HvJ EU 20 april 2023, C-263/22); toch onderhevig aan meerdere algemene voorwaarden regimes?', *Contracteren* 2024, afl. 2, p. 34-38.

Y. Hafez, 'Goodwill volgens de Wet franchise: negen vragen en antwoorden', *Franchise & Recht Informatiebron* 2024, afl. 10, p. 2-8.

D.W.Y. Sie & D.P.C.M. Hellegers, 'Fraude in het betalingsverkeer: invloed van de mate van nalatigheid op de verdeling van de schade tussen de betaaldienstgebruiker en de betaaldienstverlener in het licht van artikel 169 VWEU', *Contracteren* 2024, afl. 2, p. 39-48.

M.L. Hendrikse, 'Een "aardverschuiving" in het verzekeringsrecht: de afschaffing van het klassieke onderscheid primaire dekking/bepaling/verval van recht-beding/preventieve garantiebepaling', *VAST* 2024, W-003.

M. Reumers & M. Nelemans, 'Herstel en afwikkeling van verzekeraars en het proportionaliteitsbeginsel', *VAST* 2024, W-002.

Annotatie

HR 16 september 2022, ECLI:NL:HR:2022:1222, *NJ* 2024/145, m.nt. M.L. Hendrikse.

Boekeditie

R. Betrams, S.A. Kruisinga & M. Zilinsky (red.), *Overeenkomsten in het internationaal privaatrecht en het Weens Koopverdrag*, Deventer: Wolters Kluwer 2024.

7.3 Overzicht onderzoeksactiviteiten

Organisatie van/deelname aan (inter)nationale congressen, conferenties en symposia

D.P.C.M. Hellegers, EFR-Symposium Knelpunten en actualiteiten in het financieel contractenrecht 2024, Amsterdam, 20 september 2024, medeorganisator en dagvoorzitter.